

Laisvoji Mintis

FREEDOM OF THOUGHT

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės, "Laisvoji Mintis" Chicago, Illinois.

Entered as Second-Class Matter February 3rd, 1915, at the Post Office at Chicago, Ill., under the Act of March 3rd, 1879.

No. 58

Chicago, Ill., Kovas (March) 1915

Tomas VI

Publisher & Editor Zigmond Vitkauskas.

INTALPA.

	1. Vaikų auklėjimas. <i>Z. Vitkauskas.</i>	1375—1376
I	Iš Gamtos Mokslų Srities.	1377—1380
	2. Evoliucijos Mokslas Paveikluose. <i>Dennis</i>
<i>Hird, M. A. Vertė Šliupas, M. D.</i>	1377—1381
	3. Alkoholis Mokslo Šviesoje, <i>Z. Vitkauskas.</i> 1378—1380
(a) Kam alkoholis tinka? (b) Celės arba
Nerveliai ir jų ypatybės.	
	4. Siela. <i>Kaukas.</i>	1380—1382
II	Šis Bei Tas Iš Chronikos.	1383—1386
	5. (a) Suv. Val. kvieiai; (b) Numarinti vokie-
čius badu; (c) Mokslas ir mokyklos; (d) Mi-
litarizmo klausimas amerikiečių spaudoje;
(e) Amerikos finansai ir Europos tautų ka-
rė; (f) Washingtone; (g) Japonija ir Chini-
ja; (h) Iš karės lauko.	
	6. Galas Su Galu, <i>Pr. S. Žmogus.</i>	1386—1388
III	Dailioji Literatura ir Dailė	1389—1395
	7. Karės Vejami. <i>Sn.</i>	1389—1394
	8. Dailė ir Menas.	1395—
	(a) Dailės Paroda Washingtone; (b) Tarp
Dailininkų.	
	9. Kolumbo Laiškas. <i>Vertė J. Naujalis.</i>	1395—1397
IV	Raštų Peržvalga.	1397—1399
	10. (a) From Locke to Montessori; (b) Kaip
Pasimokinus Plaukti; (c) Karė ir Raštija.	
V	Spauda ir Gyvenimas.	
	11. (a) Užburtas ratas; (b) "Dideli Išradimai
Padaryti išnetyčių"; (c) Fondai; (d) Negir-
dėta laikraščių etika; (e) Lietuvoje; (f)
"Anarchistai."	
	12. Skaitytojams Žodis.	

Statement of the Ownership, Management, Etc. of LAISVOJI MINTIS

Published at Chicago, Ill., for April, 1915

Editor, Managing Editor, Business Manager and Publisher
ZIGMOND VITKAUSKAS, 2627 Calumet Ave., Chicago, Ill.

Known bondholders, mortgagees, and other security holders, hold-
ing 1 per cent or more of total amount of bonds, mortgages, or other
securities: None.

ZIGMOND VITKAUSKAS.

Sworn to and subscribed before me this 23rd day of March 1915.
(Seal)

JOSEPH A. AMBROSIUS, Notary Public.
(My commission expires October 4, 1917)

APTIEKA IR SPECIALE
VAISTAMS IŠDIRBINĖTI
CHEMIŠKA LABORATO-
RIJA. TURIME PARGA-
BENTŲ IŠ EUROPOS IR
LIETUVOS, VISOKIŲ
LIAUDIES MEDICINOJE
VARTOJAMŲ ŽOLIŲ IR
KITOKIOS RŪSIES GY-
DUOLIŲ. : : : :

Gerais vaistais, teisingu ir mandagiu patarnavimu yra
visiems gerai žinoma

JUSTINO KULIO APTIEKA,

3259-3261 So. Halsted St., Chicago, Ill.

WHOLESALE & RETAIL
DEPT. STORE

TELEPHONE YARDS 1532

MUSŲ ATSAKANTIS
DARBAS, TEISINGAS
ŽMONĖMS PATARNAVI-
MAS IR GRYNI VAIS-
TAI.—MUS GERIAUSIAI
IŠGARSINA. : : : :

1. Arbata nuo kosulio: yra sutaisyta iš įvairių žolėlių žiedų, vartojamų mūsų liaudies medicinoje, išgydo nuo peršalimo ir kosulio.25c.
2. Arbata kraujo valytoja: pagerina kraujo sankstymos valo (čistija) jį, ypač patariame vartoti ligonims, pasveikusiems iš po sunkių ligų.25c.
3. Akims lašai: gydo akysopstą ir akių uždegimą.25c.
4. Balsamas nuo kosulio: pasekmingai gydo sausą ir šlapią kosulį.25c.
5. Bobro mėsa ir bobro lašai: šie vaistai yra žinomi jau iš senų-senovės, plačiai vartojami liaudies medicinoje.50c.
6. Brilliantina: suminkština odą, priduoja veidui šviesią, spalvą ir švarumą.25c.
7. Capsico Compound: gydo reumatizmą, neuralgiją, paralyžių, kraujo sukrekėjimą, skaudėjimą strėnų, sutinimą ir dantų gėlimą.25c.
8. Dantims lašai: išmėginti ir pripažinti už geriausius, umai sustabdo dantų skausmą ir apsaugoja juos nuo gėlimo.25c.
9. Linimentas nuo reumatizmo: (vartojamas į vidų ir iš lauko). Gydo nuo įsisenėjusio (chroniško) reumatizmo ir sustabdo skausmą ir gėlimą sąnarių.25c.
10. Medikališkas krimas: gydo veido spuogus (inštirus-acne vulgaris), dedervines ir pleinėjimą, daro veidą skaisčiau ir šviesų.50c.

ĮVAIRIOS MOSTJIS.

11. Mostis nuo slogų (slunkto-kataro) nosyje: gydo pasekmingai įsisenėjusį slogą.25c.
12. Mostis gydanti.25c.

Kas tik ko norite, mano aptiekoje viską gausite. Siunčiu gyduoles į kitus miestus. Norintieji jas išrašyti, malonėkite pridėti 5c. Persiuntimui. Rašykite:

JUSTIN KULIS, Aptiekorius, 3259-61 So. Halsted St., Chicago, Ill.

JAUNOJI LIETUVA

VIENINTĖLIS SAVO RŪSIES 80 PUSLAPIŲ
ILIUSTRUOTAS MĖN. LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS

Jame dedama geriausi moksliniai straipsniai ir geriausios apysakos.

Kalbą gryna, graži ir suprantama. Jei nori smagiai ir naudingai laiką praleisti, skaityk Jaunąją Lietuvą. Kaina metams \$3.00; pusei metų \$1.50; vienas num. 25 c.

28 Metų Laikraštis

VIENYBĖ LIETUVNINKŲ

EINA KAS SEREDA, BROOKLYN, N. Y.

ir paduoda daugiausiai gerų ir svarbių žinių iš Amerikos, Europos ir viso svieto, o prenumerata kaštuoja metams tik \$2.00; pusei metų \$1.00. Užrubežiuose: metams \$3.00; pusei metų \$1.50.

Rašyk adresu:

J. J. PAUKŠTIS & CO.,

120—24 Grand St.,

BROOKLYN, N. Y.

Išsiųsdink
šiandien

Tiktai \$1.00 doleris

Kiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAIČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vienas iš pirmųjų mūsų jaunujų rašytojų, kurie duoda mums pradžią grynios literatūros srovei, kurių visų pirmiausias tikslas jau nebvien žadinimas tautos, visuomenės sąmonės bet ir galvinimas, tvėrimas pačios dailiosios musu raštijos.

Taji dailių poezijos ir prozos rinkini galima gauti tiktai už \$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,

142 So. 8th St. Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujame agentų kiekvienoje Lietuviais apgyventoje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

Laisvoji Mintis

FREEDOM OF THOUGHT

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės, "Laisvoji Mintis" Chicago, Illinois.

Entered as Second-Class Matter February 3rd, 1915, at the Post Office at Chicago, Ill., under the Act of March 3rd, 1879.

No. 58

Chicago, Ill., Kovas (March) 1915

Tomas VI

Publisher & Editor Zigmond Vitkauskas.

VAIKŲ AUKLĖJIMAS.

ietuvių priežodis sako: "Jei atbulas dirbsi, adata valgysi." Šiame pasakyme išreikšta daug teisybės, kurią galime pritaikinti prie įvairios prasmės. Plačiai kalbant, jei atbuli dirbsime bile kokį darbą, jo pasekmės bus visai nežymios. Pirm viso-ko turime pirmiausiai įsitemyti, kad reikia darbą dirbti netik iš širdies, netik su geriausiaisiais norais ir pasišventimu, bet dar su atsakančiu žinojimu, inteligentiškumu. Kiek darbe įdėsime žinojimo, teisybės, prakilnumo, rimtumo, tiek tas darbas turės vertės. Aišku, tatau, jog reikia pirmiausia apmąstyti, o tik tada darbą pradėti. Jei, paveizdon, manome, kad tulo darbo neįstengsime atlikti taip, kaip jis ištikrųjų turėtų būti atliktas,—geriau jo nepradėkime. Darykime tai, apie ką geriausiai nusimano. Pirmiau reikia išmanymo, atsakančios ir tobulos nuovokos kas link darbo, o tik tada veikimas jau išduoda, taip sakant, atsakančius vaisius. Vaisius, kurių pageidaujame.

Tarp daugybės kitokių kasdieninių užsiėmimų atmandame, kad vaikų auklėjimas yra labai svarbi problema. Šis amatas yra begalo kėblus ir jį reikia maždaug išrišti kiekvienam tėvui, motinai, kiekvienam priaugančios gėntkartės auklėtojai (-jai). Rods, be paaiškinimo visiems suprantama, kad nuo gero vaikų išauklėjimo priguli busiančios draugijos gerbuvis. Tiesiog kalbant, kurie supranta ir iš pačių padugnių permato šio amato svarbą, tie rimtai ir atsargiai žiūri šin klausiman.

Geras artistas kad ir iš visai prastos medžiagos nukala stebėtiną, visų mylimą ir tiesiog dievišką stovylą-figurą. Antron pusėn, prastas, savo amato nežinąs artistas-skulptorius sudarko daug geresnę medžiagą ir galop padaro tokį stovylą, kuris ir jam gėdą daro, ir kitus, pašaliečius, juokina.

Ką tik pasaulin atėjęs vaikis yra toji paprasta, netobuli medžiaga, iš kurios geras artistas-auklėtojas ga-

li padaryti visų gerbiama, mylimą, pavyzdinę stovylą-asmenį. Prastas, ignorantiškas skulptorius-auklėtojas gali paversti kudių baisesiu žmogumi, visų neapkenčiamu piliečiu, kuris visame-kame pasižymi nekulturingais darbais. Pagalios aiškiai matome, jog kudių auklėjimas jau nėra toks paprastas darbas, kaip tuli mano ir įsivaizdina. Nuo atsakančio jų išauklėjimo priguli suaugusių proto gabumas, išmintis, kiltumas, sumaningumas ir gera, laiminga ateitis bei gyvenimas.

Kad ir prasčiausias tėvas bei motina visgi negeidžia kudiui tamsios, prastos ateities. Tečiau, jeib kudiis pasiektų gerą ateitį, pirmon vieton turi buti tinkamai ir tobuliai išauklėtas.

Kokią įtekmę padaro lietus ant augančiųjų augalų, veik tokį-pat efektą padaro maistas ant kudiio. Iš maisto substancijų auga kudiio kaulai, kūnas, smegenys. Ytin reikia prižiūrėti, idant kudiis būtų maitinamas atsakančiu maistu. Geriausias ir tinkamiausias kudiui maistas yra motinos pienas. Tulos motinos yra silpnos ir savo krutimis negali kudiis maitinti. Tas gyvenime pasitaiko. Pirmiau, negu jos maitys kudiis kuo kitu, turi pasiklausti atsakančio gydytojaus, kuris nurodys kuo, ir kaip galima, nepadarant kudiui blėdies, jį maitinti.

Tulos motinos maitina kudiis tada, kada jie verkia. Kudiikai neretai persivalgo ir suserga įvairiomis pilvelio ligomis. Aplamai, mažą kudių reikia maitinti kas 2—3 val.; kiek paaugusį, kas 3—4 val.

Jei kudiis nerimauja, verkia, tas reiškia, kad jam kas nors netinka. Reikia dėti pastangas kudiio numalšinimui ir nubovijimui. Persiverkti, taip-pat kaip ir persivalgyti, kudiui labai kenkia.

Apie kudiio miegą ir guldyimą galima but kiek plačiau pakalbėti. Vienok, berods, šiame atvėjyje pasikakinsime tulais "mažmožiais."

Mažas kudiis visuomet reikia guldyti ant dešiniojo šonelio vygėje, kuri turi buti minkštai, švariai paklota ir turi rasti gerai išvėdintame, saulės spinduliais gerai apšviestame kambaryje. Be to, dar reikia kudių tankiai pavežioti po švairius sodus, po tyras vietas, kur

jis gali kvėpuoti, traukti savo jaunuose plaučiuose tyrą orą, oxygeną, kuriuodu nemažai prisideda prie kūdikio plaučių, kraujo, kuno išvystymo, ir apsaugoja nuo įvairių ligų.

Žaislės yra tai neatbutinas daiktas, be kurio kūdikis buti negali. Dailiai ir liuosai jis privalo tiek žėisti, kiek jo noras jam pavelija tai daryti. Žaisluose jis randa užsiganėdinimą, aistetiką ir tobulina savuosius jausmus. Prie viso-ko turiu pažymėti, kad gerai žinome, jog ir suaugę neapsieina be tam tinkamų pasilinksminimų, žaislų, tai ką jau kalbėti apie kūdikius, kurių vienatinis pasilinksminimas, užsiganėdinimas yra kūdikiškas nekaltas žėidimas.

Kiek paaugusiam kūdikiui šis pasaulis išrodo nesuprantamą ir nepaprastą tvarinį. Paprasti dalykai suaugusiam, subrendusiam asmeniui, rodo, yra maž-daug suprantami. Kūdikis-gi visą tai aiškiai nesupranta. Kur jis tik eina, pažvelgia, visur susiduria su nežinomais, nesuprantamais, neaiškiais daiktais. Jis nuolat klausia savęs, kas tie daiktai yra, kaip juos reikia suprasti? Jo protas yra neapsakomai veiklus ir jis įsitėmija kad ir mažiausį dalykėį, kad ir mažiausį pasakymą. Jau aišku, kad reikia labai atsargiai ir sąmoningai kūdikį mokyti, idant ilgainiui jis iš to neturėtų blėdies. Apmąstytos pamokos yra tai pamatas, ant kurio rymo kūdikio ateities rumai. Nekartą prisieina matyti, kaip suaugę vyrai (ne taip tankiai moterįs) painformuoja kūdikį neteisingai, o toliau iš to turi juokų. Lietuvių priežodis sako: "Katei juokas, pelei mirtis." Šiame atvėjyje kūdikis lošia pelės rolę. Tokie neišmintingi suaugusiųjų pasielgimai išvysto kūdikiuje apmaudos, nepasitikėjimo dvasią. Jis tuoj įgauna tokią nuomonę, pagal kurią, jo supratimu, visi žmonės yra viltvilingi, niekšai, todėl tikros teisybės visai nėra. Bet ką tik kūdikiui sakome, tai privalome daryti rimtai, atsargiai ir su įsitikrinimu. Toks mūsų pasielgimas dar jauname kūdikiuje išvysto rimtumą ir savimi pasitikėjimą, kas yra neatbutinu elementu, kurį privalo turėti bile suaugusioji ypata, jei nori pasekmingai orientuotis gyvenime.

Tėvų pasielgimai daro į kūdikius stebėtiną įtekmę. Ir tai nestebėtina, kad taip atsitinka. Jaunas kūdikis nevisai nuvokia atskirti gerą nuo prasto. Prie to, jis tėvais labiausia pasitiki. Tatai suprantama, ką jis mato tėvus darant, girdi šnekant, mano, kad taip yra gerai. Jis ir-gi taip, arba panašiai turi elgtis. Jei tėvai girtuokliauja, niekus kalba, tarp savęs pešasi, kūdikis, be jokio kritizmo ir aiškaus supratimo, tankiai nuo tėvų tai paveldėja. Iš jų išauga peštukai, mušaikos, naktiniai valkatos.

Didesniuose miestuose kūdikiai gatvėse neretai sutinka ištvirkusių, labai prastai išauklėtų vaikų, nuo kurių pasimokina daug prastų papročių. Prie progos reikia ir tai patėmyti, kad prasti papročiai bei palinki-

mai kūdikiui daug greičiau įlenda prote, negu gerieji. Jei dar toks kūdikis namie gauna negeresnių įspudžių ir pavyzdžių, tai paklausa, kokio iš jo galime laukti asmens?

Apie kūdikių baudimą galima būtų daug ką pakalbėti. Berods, ilgi išvedžiojimai čia yra nereikalingi. Tiek tegalima pastebėti, jei tėvai atsakančiai mokys kūdikius, jų niekuomet nereikės bausti. Geri žodžiai, atsakanti pamokinimai ir patarimai, kurie pereina per kūdikio jauną, mīklų protą ir tiesiog įstringa jojo širdin—visuomet pakreipia kūdikį teisingan ir doran takan. Poetai, rašytojai dėkoja savo motinoms, kurios, juos beauklėdamos, įkvėpė juose geras ypatybes, ištobulino jų jausmus, vaidentuvę; išauklėjo žmoniškumą ir įkvėpimą. Tai-gi pagalios aiškiai matome, kokią įtekmę turi ant kūdikių auklėtojų geri, dailūs su jais pasielgimai ir apsiėjimai. Reikia kūdikius visuomet iš širdies mylėti, nes meilė geriausiai suriša tėvus su jų kūdikiais. Tik įsitėmykime ant valandžiukės, kaip kūdikis turi jaustis, kuomet jojo motina arba tėvas rustauja.

Jei, daleiskime, kaikada ir prisieina tėvams kūdikius bausti, tai turi atlikti, be didelių, taip sakant, ceremonijų, be įsėzėdimo, žiaurumo ir pykčio. Jei, paveizdon, tėvas už ką-nors nori bausti kūdikį, motina neturi už jį užstoti, bet privalo dar pritarti tokiam tėvo darbui, jei jis yra išmintingai ir tinkamai atliekamas. Jei motina kada baudžia kūdikį, tėvas ir-gi privalo taip-pat pasielgti. Tas yra svarbu ir reikia įsitėmyti. Kada vienas iš tėvų baudžia vaiką, antrasis tuo pačiu laiku užsistoja, tada kūdikis įgija tokią nuomonę: jei už negerus darbus tėvas jį norės bausti, motina už jį užsistos, ir atžagariai. Suprantama, kad tėvai, taip besielgdami, tiesiog ištvirkina kūdikį.

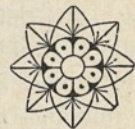
Kaip kunas reikalauja maisto, be kurio jis negali apsieiti, taip lygiai ir protas neapsieina arba, teisingiau, turėtų neapsieiti be atsakančio maisto. Išėmus fysiškąjį maistą, be kurio nė kunas, nė protas negali veikti, dar yra ir protiškąs maistas. Geriausias protiškąs maistas yra gera literatura. Kūdikių protus užvis daugiausiai turime maitinti pavyzdinga literatura. Lengvūs skaitymai, o ypač pasakaitės, yra geriausia kūdikio literatura. Panašios literaturos, dėja, mes dą mažai tuirme, bet vis-gi galime ir taja pasinaudoti, kokią turime.

Geras kūdikių išauklėjimas absoliutiškai priklauso nuo tėvų. Šis amatas, kaip matome, nėra lengvas. Kiekvienam tėvui ir motinai reikia nors aplamai numanyti, kaip tinkamiau ir pavyzdingiau kūdikis auklėti. Teisybė, kūdikių auklėjimo klausimas kol-kas mūsų literaturoje yra nedaug gvildentas. Tečiau turime naudotis tais veikalais, kokius turime.

Auklėkime kūdikius taip, idant jie išaugtų tobulais ir pavyzdingais žmonėmis.—Kiekvienas tėvas ir motina tai turėtų paimti, kaipo motto. Z.Vitkauskas.

Iš Gamtos Mokslu Srities

Dennis Hird, M. A.
Vertė J. Šliupas, M. D.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

—o—

Sulyg prof. Lesterio F. Ward'o, vėliau parėjo stebėtina revoliucija lycių prietikiuose. Seniau visur pataitė *rinkosi* patiną prieš pasibėgimą, ir, pasiimdama smarkiausiųjų, drūčiausiųjų ir didžiausiųjų, ji pagamino galingesnį gyvuną negu ji pati, ir galiaus tasai patinas,

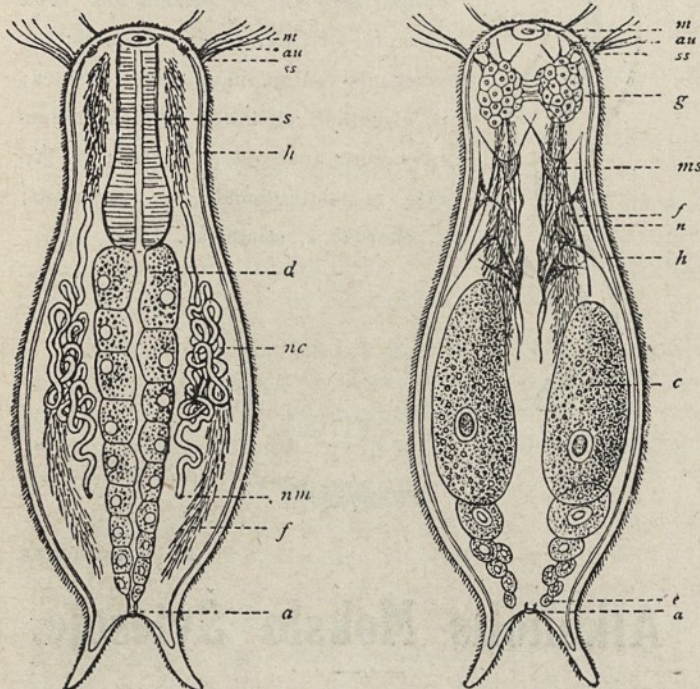

Fig 110

Fig 111

Fig. 110, ir Fig. 111, grupė VII, parodo dvi išvaizdi vienos iš ratakirmių, *chactonotus*, rudimentario kirmino iš *gastrotrichų* grupės, *m*, burna; *s*, gerklė; *d*, grobas; *a*, anus; *g*, smegenis; *n*, nervai; *ss*, jauslplaukiai; *au*, akis; *ms*, raumenų celės; *h*, oda; *f*, blakstienuota juostele ant pilvo paviršio; *nc*, nephridio; *nm*, jų atvara; *l*, ovariumai.

kur-nors ant žmogaus išsiplėtojimo vieškelio, galėjimą pasirinkimo pasiglemžė nuo pataitės, ir taip vyriškis pavirto į pasirinkėją ir tuo apribojo susituokimą ir atmainė visą tvarką lytiškos silekcijos. (Ir tikrą mutinį jis padarė iš to).

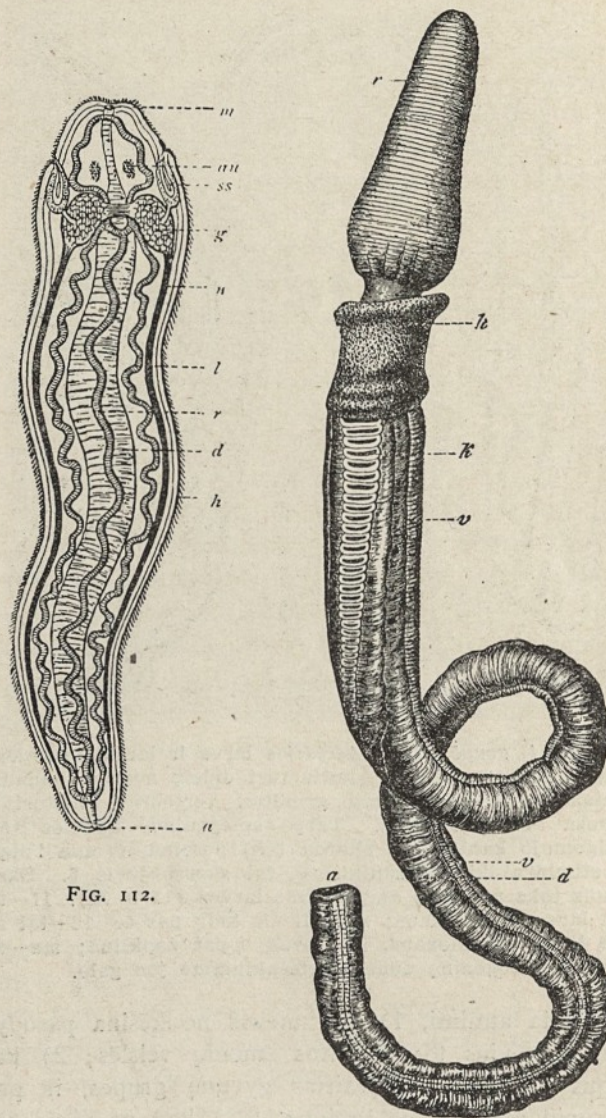

FIG. 112.

FIG. 113.

Fig. 112 ir Fig 113, grupė VII, parodo dvi paveizdi snukiakirmių. Fig. 112—tai prasta nemertina. *m*, burna; *d*, grobas; *a*, anus; *g*, smegenis; *n*, nervai; *h*, blakstienuotas apvalkalas; *ss*, jausloduobės (galvos plyšiai); *au*, akis; *r*, pakalos kraujo sudynas; *l*, šaliniai kraujo sudynai. Fig. 113, jaunas enteropneustas (*balanoglossus*, gilekirmė). *r*, gilės pavidalo snukis; *h*, kaklas; *k*, pažiauniniai lankai priešakinio grobo ilgomis eilėmis iš abiejų šonų; *d*, užpakalinis žlebčiojimo grobas, pripildantis didesniąją dalį kuno kiauromos; *v*, grobų vėna arba papilvės kraujo sudynas, gulintis tarp parallėlių odos raukšlių; *a*, anus.

Sekant paskui žmogaus genealogiją bereikalinga daug ką pridėti, negu tik paveikslų vardus. Rodosi negalimu daiktu, kad nors koks dalykas suteiktų gilesnį įdomumą žmogiškajai veislei, negu žinojimas lėtos per milijonus metų kelionės, kuri parodo, kaip žmogus atėjo ant žemės.

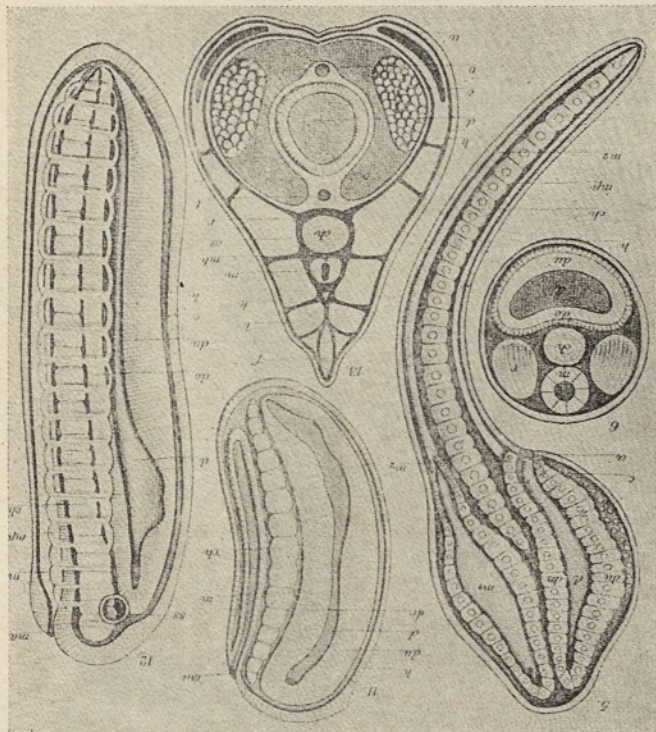

Fig. 114, grupė VIII.—Ascidijos larva ir larva Amphioxo suteikia įdomų panašumą, kuris turi didelę svarbą, kadangi amphioxas yra taip aiškia grindimi vertebratų istorijoje. 5, liuosa ascidijos larva. Tarpe smegeninės dudelės (*m*) ir valgomojo kanalo (*d*) chorda (*ch*) pereina ir eina išilgai visą stimbirą iki galokšniui. 6, tai skersapjuvis 5. Skersapjuvis toks pat kaip amphioxaus larvos (11 ir 12). 11—tai jauna larva amphioxaus; *m*, *d* ir *ch*, kaip pas 5. 12—tai senesnė larva amphioxaus, ir litaros tą-pat ženklina; *ma*—tai skylaitė į smegeninę dudelę priešakiniam jos gale.

Reikia atminti, 1) kad niekas nesikėsina parodyti tikrus pratėvius tos ar kitos žmonių veislės; 2) kad žmogus plėtojosi per įvairias gyvunų grupes, ir prie tų grupių mes turime kreiptiesi; 3) kad nė viena gyvuojančiųjų gyvunų grupių nesiskaito esant *neperkeitaliais* žmogaus prabočiais. Taip apsisergėję, mes galime sekti paskui paveikslus šitame perskyrime, kaip gana arčius užrašus laipsnių animalio išsiplėtojimo, kuris galiausiai užsibaigė žmogiškomis esybėmis.

Mūsų suraše, amphioxus (Fig. 114) yra vienas įdomiausių, nėra parodo, kaip vertebratai galėjo kilti iš invertebratų. Arthuras Willey tame dalyke yra autoritātė. Jis sako: "Tam sykiui mes galime spręsti, kad artimiausiu vertebratų pratėviu buvo laisvai plaukiojantis gyvūnelis, savo organizacijoje tarpinis tarp as-

cidinio bužungalvio (Fig. 114) ir tarp amphioxaus, turintis ant pakalos nasrus, hypofyzį ir sumazintą anojo notochordą; o mytomą, coelominį epitheliumą ir statų kanalą šitojo. Galutinis arba pirmapradinis vertebratų pratėvis būtų, atbulai, panašus į kirminą gyvūnas, kurio organizacija buvo artima organizacijai dvišonių pratėvių echinodermų." Jis sako, kad, "ascidijų larvos (gniusai) yra artimiausiais tebgvyvuojančiais amphioxaus gentimis."

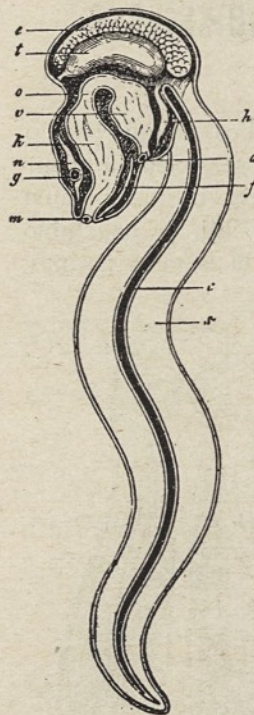
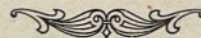

Fig. 115, grupė VIII.—Appendicaria (*copelata*), matoma iš kairio šono. *m*, burna, *k*, pažiauninis (branchinis) grobas; *o*, oesophagus arba stemplė; *v*, skrandis; *a*, anus; *n*, smegenys (ganglionas) viršui gerklės; *g*, girdėjimo puslaitė; *f*, blakstienuota vagutė apačioje pažiaunių; *h*, širdis; *t*, testikulams; *e*, ovariumas; *c*, chorda; *s*, stimbiras.

(T. b.).

Z. Vitkauskas.

Alkoholis Mokslo Šviesoje.

—o—

Kam alkoholis tinka?—Nesuklysiu pasakęs, kad iš karto alkoholis buvo vartojamas vien gėrimui. Žmonės matė jame vien linksmumą, užsigandėdinimą ir sveikatos šaltinį; tad ir gėrė jį be nuogastavimo, be saiko, be kritiško ištyrimo. Iš istorijos žinome, kad tuli vadovai ir didžiaponiai, begyvendami pragėrė netik savo turtą, sveikatą, bet ir šalies gerovę bei laisvę. Berods, ne kitaip atsitiko ir su Lenkija, o galop ir Lietuva. Bet neužsimoka kelti, žadinti iš kapų tai, ką laikas senai palaidojo. Svarbu tad žvilgtelėti į nudieninę alkoholio vertę ir kam jis tinka.

Po geroko metų skaičiaus pasirodė, kad alkoholis tinka ne taip gėrimui, kaip kitiems daiktams. Jau ne-

imant domon, kad alkoholį vartoja gumui, aliejams ir sakams ištirpinti, jį taipgi da plačiau vartoja likerių, kvepiamųjų aliejų, parfumų ir medicinos išdirbystėse. Alkoholis smarkiai naikina pačius mažiausius, bakterijomis vadinamus, gyvūnus; per tai jį vartoja tūlių skystimų ir tūlių daiktų nuo sugedimo apsaugojimui, k. v. muzėjuose ir laboratorijose specimentus. Jei alkoholį vartotų vien specimentų nuo sugedimų apsaugojimui, jo svarba nė kiek nepultų žemyn. Tik įsitėmyme, kiek yra įvairių muzėjų, kiek universitetų, kiek ten laboratorijų, kurose šimtai tukstančių visokių ir net labai stebėtinų specimentų alkoholyje mirksta. O-gi muzėjai?—Apie juos nieko nesakau. Prie to visko pagalios da reikia pabriežti, kad iš alkoholio dirba plačiai medicinoj vartojamą chloroformą, eterį ir tulas rugštis. Ot čia ir tuno, niurkso alkoholio svarba. Šiems tikslams, ir tik šiems, jis tinka vartoti. Gėrimui jis visai netinka. Jis netik kad netinka, bet vartotojui da blėdį daro, naikina jį. Šiam tikslui jo negalima vartoti.

Kodėl netinka? Kame priežastis? Kur priparodymai? Ar gal šis pasakymas vien pasakymu ir alkoholio nupeikimu užsibaigia? Gal nusistebėjęs klaus tulas skaitytojas. Ne, to nebus. Reik turēt kantrumo, ištvėrmės, o vėliau bus ir priparodymų. Manau, pirmiau, negu eisiu prie pačių faktų, bus ne pro šalį ir net pravartu tarti žodelį-antrą apie cėles, nervelius, kurie sudaro žmogaus ir kitus organiškus kunus.

Celės arba nerveliai ir jų ypatybės.—Visi organiški kunai-kuneliai yra subudavoti iš mažutėčių ir ypatingų materijos grudelių, nerveliais arba celėmis vadinamų. Šiuo žvilgsniu žmogaus kuną galima lyginti net prie plytnamio.

Kaip kiekvienas plytnamis, didelis, ar tai mažas, yra pastatytas, subudavotas iš atskirų, ir net nedidelių plytelių, taip ir žmogaus kunas esti sunerstytas iš atskirų, labai, labai smulkių, ypatingos medžiagos grudelių, kuriuos paprastai, nerveliais vadiname. Jau ir nesakius aišku, jei iš supuvusių plytų—supuvusį namą tegalima pastatyti; taip panašiai iš prastų nervelių, prastas tėra asmuo. Reiškia, pirmiau atskiri medžiagos grūdėliai, vienutės turi buti sveikos, o subudavoti iš jų kunai irgi bus ne kitoki.

Bet kaip plytos, iš kurių statome augščiausius ir puikiausius namus, susideda dar iš smulkesnės medžiagos, taip lygiai ir kuno nerveliai susideda da iš smulkesnių nervelių, kuriuos čia pavadinu nervelių organais. Mat, nerveliai, nėra tai paprasti medžiagos šmoteliai, be jokių ypatingumų kuneliai. Bet šitie nerveliai, kaip augmenų, taip lygiai ir gyvūnų, labai kuo vienas nuo kito nesiskiria. Vieno nervelio išmokus atskirias dalis, jau iškalno be klaidos galima spręsti, ko kito celėn esama.

Be abejo, nerveliai yra įvairių pavidalų, formų, vienok, kaip vienam, taip ir kituose telpa tos pačios substancijos. Jeib viską geriau suprastume, čia bus pravartų čelę prilyginti prie mums visiems gerai žinomo sutvėrimo—žmogaus.

Kiekvieans iš asmenų turi savąją, nuo nieko neskolintą, išvaizdą, formą, budą. Kiekvienas savaip mano, savaip dalykus supranta, savaip elgiasi, savąsias turi idėjas; kiekvienas asmuo turi gerųjų ir prastųjų ypatybių,—vienok gerosios viršina prastąsias ir jis tad gali gyventi. Žodžiu—kas asmuo, tai budas; kas asmuo, tai charakteris. Tas charakteris, išvaizda, forma, pasielgimai,— ir atidalina asmenį nuo asmens. Galop pažvelgus-gi į žmogaus kuno organus, čia, ve, taip ir matome, kad kiekvienas žmogus išrodo žmogumi. Kunas susideda iš tų pačių organų ir turi žmogišką formą. Organų tobulumas priklauso nuo jų vartojimo, miklinimo, lavinimo. Svarbu nors tai įsitėmyti, jog kiekvieno žmogaus kunas išreiškia naują figurą; jo pasielgimai, charkteris,— tveria atskirą atmosferą. Vienok tie patįs kuno organai tai daro.

Panašiai ir celes, nors atskiros išvaizdos, formos, vienok to paties turinio, tos pačios įtalpos,—kiekvienas nervelis talpina tuos pačius organus. Užtenka tad susipažinti su vieno nervelio organais, o jau žinoma, kas kitame randasi.

Pirmiau negu bylosiu apie celėje esančiuosius organėlius, pažymiu, kad pati čelė yra neapsakomai maža, turinti vieną dvitukstantinę colio dalelę diametre ($\frac{1}{2000}$) Pedėjus nervelį po mikroskopu, pirmon vieton išsvystame lyg kokią užtvėrą, lyg kokią sieną, ribą. Šią ribą paprastai vadina celine siena. Ji skiria vieną celę nuo antros, šalyj jos stovinčios. Vienok nerveliai lengvai vienas su kitu susineša. Pasileidus celės gilyn matome patį nervelio kuną, kuris apjuosia mažesni ir ypatingą celės organėlį, *branduoliu* vadinamą.

Pats celės kunas nėra tai paprastas. Jis susideda iš neįsivaizdinamai plonutėčių, daug, daug kartų plonesnių už šilko siulelius, visokiais budais susimezgiusius, susipynusius ir turinčius į mezgygą panašų pavidalą. Šį mezginį mokslininkai pavadino *reticulum*, kas latiniškai reiškia tinklelį. Lietuviškai tad galima, berods be klaidos, pakrikštinti *mezginiu*.

Mezginio akutės yra užtvėntos į stiklą panašia, skysta medžiaga, kurią mokslininkai pakrikštino *hyaloplazma*, kas reiškia medžiagą, turinčią stiklo panašumą, išvaizdą. Mes gi, lietuviškai galime drąsiai pavadinti *drebule* (košeliena). Tėčiau pridursiu, jeigu prisilaikome moksliško nuoseklumo, tai atsakančiau šią materiją vadinti originališkai—*hyaloplasma*. Ant galo išmokome, kad *reticulum* ir *hyaloplasma* sudar visą celės kuną.

Bet ten, ten toliau, tas mažutytis celės viduryj baltas grudelis, kas jis toks? Tai vadinamas celės branduolys. Jis—principališkiausias celės organas. O-gi ten, viduj šios celės branduolio, aš ten lyg mataua da mažesnį grudelį. Jis mano akį, kaip vasaros metu gėlės, traukte savęspi traukia. Kas jis toks?! Tai mažesnis branduolėlis. Šisai kunelis ne kiekvienoj celėj apčiuopiamas. Tai retenybė. Tik tuluose nerveliuose jį galima pastebėti. Šit, aplamai, visos celės turinys, intalpa. Ach, pagalios, koks tai švelnutis nervelio surėdymas; koks jis ypatingas, keistas! O reik vis neišleisti iš omenies, kad čia apkalbėtas nervelis nėra milžinas. Tai mažučiausia organiško kuno dalelė, kurią tik su gero mikroskopo pagalba tegalima matyti, vieną nuo kitos atskirti.

Čia apkalbėti nerveliai nebe keistumo. Nors jų tulas ypatybes jau išvardinau, vienok da pagalios prikergsiu, kad jie netik gyvena, veikia, sensta ir miršta, bet taipgi ir veisiasi. Jie besiveisdami augina kuną. Reiškia, jei tulas kunas auga, nerveliai, iš kurių jis subudavotas, dauginasi. Kuomet tik šiuos opius kuno nervelius užnuodiji, tuomet ir pats kunas praranda skaistumą, menkėja, nyksta, vysta, kai vėjo nešamas rudens lapas. Ant galo, kas-gi reik daryti, jeib buti skaisčiu? Pirmon vieton pabriežiu, reik maitintis atsakančiu maistu, kvėpuoti tyru oru, atsakančiai išsimiegoti ir pasilsėti. Žodžiu—suteikti kunui pilną užžiurą ir paguodę. Antrą vertus, jeigu kunas nėra taip prižiurimas, kaip jis ištikrųjų turėtų buti, jo menkėjimas, nykimas,— neišvengiamas. Nesa vienutės, sudarančios namą-kuną, yra nesveikos. Be abejo, mes atmename šiame raštelyje pažymėjimą, kur pasakyta, kaip iš sudrunėjusių plytų negalima gerą, naują namą pastatyti, taip iš prastų, nesveikų nervelių nesistoja sveikas, skaistus asmuo.

Gal tulas, beskaitydamas celės apibūdinimą, ims ir sumurmės: "Ir kam čia reikalingas apie nervelius išvedžiojimas? Juk čia reikia kalbėti apie alkoholį, o ne nervelius?!" Ot imu tiesiog ir atremiu. Čia norėjosi paaikškinti, iš kokių opių dalelių susideda mūsų kunas, ir kaip opiai mes jį turime daboti, saugoti. Ilgainiui manau kalbėti apie alkoholio veikmę žmogaus kune, tai čia kaip tik ir vieta su pačiu kunu susipažinti.

(T. b.).

SIELA.

Žemos vertės yra toji poema arba apysaka, kur mintis tiesiog išreikšta. Yra daug svarbesnis tas veikalas, kurio mintis įvyniota fabuloje. Šiame atvėjyje mintį reikia suprasti alegoriškai.

Villius Tell yra svarbus tragediškas veikalas. Bet jis esti dar svarbesnis, kuomet jį įsivaizdiname alegoriškai ir historiškai. Galime įsivaizdinti Villiuje visus šveicarų, kurie kovojo už neprigulmybę, už savivaldą, už laisvę. Jauname jojo sunuje, nuo kurio galvos Vilius pasekmingai peršovė obuolį, galime lengvai įžiūrėti jaunąją, priaugančią šveicarų kartą, kuri ir-gi nori kvėpuoti laisva atmosfera ir liuosai, niekieno nevaržoma, gyventi.

Ką pasakiau apie Schiller'io *Villij Tell*, veik tą patį, tik su mažu išėmimu, surandame Dantes *Dieviškoje Komedijoje*, Vyduno *Probočių Šešėliuose*, Miltono *Pragaišytame Rojuje*, Aisopo *Pasakose*, Krylovo eilėse. Tas vidujinis veikalo turinys, toji vidujinė veikalo prasmė suteikia skaitytojui aistetišką pasigėrėjimą.

Panašiai ir su žmogumi. Žmogaus kunas, jo protas ir viršutinė forma nėra mums taip svarbi. Mes jieskome ypatoje ko tai gilesnio, nesuprantamo, jieskome jos sielos.

Siela yra visų tikėjimų, visų tikėjimiškų įstaigų fundamentu. Apie sielą, kaipo centrą, sukasi dangus, šveistainė, pragaras ir visas užkarstinis gyvenimas su visomis savo baisenybėmis ir linksmybėmis. Tuli žmonės mano, jei asmuo neturėtų sielos, tada nebutų nė nuodėmės, jei nebutų nuodėmių, tada asmuo galėtų viską, kadir prasčiausiai daryti, nes už tai nebutų jokios pomirtinės bausmės.

Daug kalbama apie asmens vėlę (dušią), vienok nepaaikšinama, kas ištikrųjų toji vėlė yra. Kas link jos, mokslo vyrai laikosi skirtingų nuomonių. Tas gal jau netaip svarbu, nes jie, kaip žinome, nėra teologai. Žmogaus psichiką jie aiškina taip, kaip patįs supranta. Tik monistai (laisvamaniai) šiame klausime rimtai laikosi tos nuomonės, jog žmogaus siela arba vėlė yra nė daugiau, nė mažiau, kaip tik jo smegenų dirgsnių veikimas.

Pas teologus kaip tik priešingai, nėra nusistovėjusios nuomonės, kas link sielos, nors jie ir daugiausiai apie tai kalba. Dar-gi pas juos nerandame nusistovėjusios nuomonės apie užkarstines vietas.

Vieni jų, ypač Romos kunigai-teologai, smarkiai stoja už pragarą, šveistainę. Gi metodistai teologai, tuli krikščionys ir da kitų tikėjiminių sektų kunigai visai nepripažįsta pragaro, velnių ir kitų išmislių bei pomirtinių baisenybių.

Tikrasis mokslas ir mokslininkai neatkreipia dėmesio į spėliojimus. Jų filosofija, palietinti gyvybės ant žemės atsiradimą, josios tobulinimąsi, palietinti gyvūnų ir augalų psichiką arba dvasią—remiasi priparodymais, logika ir natūraliais dėsniais.

Apie gyvybės ant žemės atsiradimą yra daug įvairių nuomonių. Garsus anglų biologas, ilgai betyrinėdamas paklausą, iš kur gyvybė ant mūsų planetos atsirado, priėjo prie galutinio išvedimo, kad *omne vivum ex ovo*—visa gyvybė paėina iš kiaušinio. Šis tikrinimas, kad „gyvybė paėina iš kiaušinio,“ nieko nereiškia. Kitaip galime pasakyti, jog pirmos gyvybės pradžia yra nežinoma. Juk visiems suprantama, jei gyvybės pradžia—kiaušinis, tai, pagaliai, iš kur kiaušinis atsirado? Mat, savaimi kiaušinis negali atsirasti.

Ilgainiui mokslininkai-biologai priėjo prie tos nuomonės, jog kaip medžiaga yra nesunaikinama ir nesutveriamą, kaip energija, vienokioj, ar kitokioj formoj, esti, taip lygiai ir gyvybė yra nesutveriamą ir nesunaikinama. Kitaip sakant, ji rados nuolat, yra be pradžios ir pabaigos.

Toliau, kuomet prieiname prie paprasčiausio, viencėlinio gyvūnėlio, sakysiu, *amoebos*, aiškiai surandame visą evoliucijos kelią, kuriuo gyvūnai vystėsi į sudėtingesnius. Be to dar yra žinoma, kad žėdnas vienas protoplazmą arba gyvybės pamatą turįs gyvūnas turi jausmus.

Profesorius Haeckel'is vienoje savo prakalboje dailiai ir prieinamai išaiškina, kaip žėdna viena celė, net augalų celės, turi savo ypatingą sielą (dušią). Bet augštesniuosiuose gyvūnuose dar susidaro, besidalinant darbui, nervinių substancijų pavydale, specialės sielos celės.

Toji pati amoeba dauginasi perskilimu; maistą įtraukia į save ištiesiais savo procesais. Iš maisto iščiulpia jo syvus, arba valgomąją maisto dalį, o liekanas išmeta laukan. Reiškia, mikroskopiskas, be formos, gyvūnėlis, amoeba, turi savąsias ypatybes, kurios atskiria ją nuo visų kitų gyvūnėlių. Ji jaučia, veikia ir neprigulmingai kovoja už buvį. Gi šis gyvūnėlis, amoeba, yra toks menkas ir neaiškus, jog sunku surasti visas jos psichiškas ypatybes. Ji neturi net pastovios formos. Jei paimsime antrą gyvūnėlį, vandeninę hydrą, kuri stovi evoliucijos eilėj vienu laiptu augščiau amoebos, iš jos lengvai pasiaiškinsime evoliucijos reikšmę.

Hydra yra į krepšį panašus sutvėrimas, turįs viduryje branduolį arba nuklę. Nuodugnai išegzaminavę hydrą atrandame, kad ji yra susidėjusi principaliai iš viršinės odos arba ektodermo, kuri atlieka sensaciales ir slenkiojimo funkcijas. Apatinė odos pusė—entoderma atlieka maisto asimiliacijos funkcijas. Maisto asimiliacija reiškia, jog gyvūnas inima maisto ir toliau jį sugromuliuoja, paversdamas jo dalį į savo kūną.

Viršinės odos celės susijungia tarp savęs siuleliais, kuriuos vadina neuro-raumeninėmis celėmis. Taip jas vadina, nes jos tuo pačiu laiku atlieka dirgsmių ir raumenų funkcijas.

Dr. Paul Carus savo psichologiškame veikalė, *The Soul of Man*, sako: „Žmogus, svarstant pasirėmus evoliucijos teorija, turi būti laikomas augščiaisiai išsivysčiusia hydra.“ Toliau pastėbi: „Žmoguje viaurinė odos pusė, arba entoderma, per nuolatinę darbo specializaciją, per vystymąsi ir funkcijų augimą,—išsivystė į plaučius, skilvį, vidurius, širdį, jaknas ir inkstus. Iš viršinės odos pusės, arba ektodermo, mažų-pamažu išsivystė į plėvę, arba epiteliumą, raumenis, dirgsmius, kaulus ir smegenis.“

Bežengdami nuo protozoa augštin, atrandame pas žėmus gyvūnėlius rudimentus tų organų, kurie pas žmogų yra augštai išsivystę, ir atžagarai.

Kurie atidžiai skaitė kadir *Evoliucijos mokslų paveiksluose*, tai aiškiai mato, kaip viskas, visi gyvūnai ir augmenįs bė pertraukos, evoliucijos keliu, tobulinasi. Tobulinasi sutvėrimų organai, tobulinasi organų funkcijos, o kartu tobulinasi ir pats gyvūnas, jojo sąmonė.

Aiškumo dėlei galime paimti pavyzdin kadir kudikį. Mažutytis neturi suaugusio žmogaus tobulumo, sąmonės, išminties. Tik kudikiui beaugant, besimokinant, tobulinas, vystos jojo sąmonė, tobulinas protas ir pagaliai jis pastoja išmintingu žmogumi. Taigi žmogaus vėlė yra jojo išvystyta atmintis, sąmonė, jo visi tobulūs smegenįs ir jūjų painios funkcijos. Netik, kad žmogus vystos, tobulinas, bė dar toji medžiaga, iš kurios asmuo susideda, nestovi ant vietos. Kuno naujos celės nuolat gimsta ir miršta, kuomet pats kūnas yra sveikas. Kas septyni metai visas žmogaus kūnas ir kraujas atsimauno, vienok žmogus, kaipo sutvėrimas, pasilieka tas pats. Kitaip sakant, senos celės benykdamos, visas savo ypatybes perleidžia naujosioms. Tokiu budu, nors asmuo ir mainos kas septyni metai, nors jis, aiškiau ir, rasi, kiek suprantamiau sakant, vėl išnaujo užgema kas septinti metai, vienok jojo kuno, proto, sąmonės ypatybės pasilieka tos pačios. Dr. P. Carus labai vaizdžiai kalba apie atmintį ir formos palaikymą. Štai jo žodžiai:

„Formos palaikymas gyvenančiose substancijose yra principas, kuris išaiškina atmintį. Išteisybės, abu yra lygiu terminu. Atmintimi mes suprantame nė daugiau, nė mažiau, kaip formos palikimo psichišką aspektą. Mano rankos oda, kuri, vieną kartą, apie dvidešimt metų atgal, tapo biskį pažeista, žaizda jau senai užaugo, vienok, nežiurint į tai, žaizdos žymė ir nudien tebėra. Smegenįs panašiai palaiko tulus įspudžius, kurių forma pasilieka, nežiurint į tai, kad nervinės substancijos mainos. Ir jei šitas formas butų galima kaip nors pastimuliuoti arba paerzinti, mes išnaujo įgautume tų pa-

tį pajautimą, panašiai, kaip pirmą įspudį, tik biskį silpnesniame įspudingume. Vienok nepasiliko nė smulkiausia medžiagos dalelė, kuri laike pirmojo įspudžio, atliko jautimo funkcijas.”

“Augštesnė gamtos (natūros) gyvybė prasideda atmintimi per gyvenančių formų palaikymą, ir, bėgyje organizuotų substancijų augštesnio išsivystymo, prieina prie gyvulinės sąmonės ir ilgainiui dasiiria iki žmogiško inteligentiškumo.”

Dr. Carus, priėjęs prie vėlės, sako:

“Augštesnė dvasiška (spiritualė) gyvybė, kuri suteikia organizuotoms substancijoms viršenybę ir atsakančią charakterį,—mes paprastai vadiname *siela*. Prisilaikant to, mes definuojame sielą, kaipo *organizmo formą*. Iškarto definicija gali pasirodyti labai paprasta, bet lygiai kitoms paprastoms teisybėms, ji užveria savyje labai plačią ir žymią prasmę.” 1)

Anot dr. Carus'o, dr. prof. Haeckel'io ir kitų žymių biologų nuomonių, siela yra tai smegeniniuose dirgsmuose padaryta impresija, kurią smegeninių dirgsmų substancijos palaiko: Kuo tik sutvėrimas tobulesnis, tuo smegenys geriau išvystyti, jauslesni, skubiau ir sąmoningiau suvokia visokius įspudžius todėl ir jojo siela yra augštesniame ir tobulesniame laipsnyje. Antrą pusę vertus, kuomet smegenys, arba, teisingiau kalbant, kuomet smegeniniai dirgsmiai, iš priežasties ligos arba nuodų, nustoja veikę, sutvėrimas kartu praranda jauslumą, praranda sąmonę, o podraug ir sielą.

Kaip matome, siela nėra kažin-kokia nesuprantama ypotos gyvo kuno dalis, kunui mirius, eina į jai paskirtą vietą. Ji yra ištobulintas ypotos charakteris. Ji yra smegenyse besikeičiančių substancijų palaikomoji forma.

Tokią sielą biologai mato pas kiekvieną, kad ir netobuliausi gyvuną, o pasak prof. E. Haeckel'io, ir pas žėdną vieną augmenį. Kokiam laipsnyje stovi pats gyvunas, tame pačiame laipsnyje stovi ir jojo siela. Iš visų gyvių žmogus yra pasiekęs augščiausią evoliucijos rate laipsnį, todėl, suprantama, jo ir siela yra tobuli, tu liems nesuprantama, dieviška.

Prie visko reikia pridėti, kad ypotos noras gyventi priverčia ją manyti, kad ji turi nesuprantamą neišaiški-

namą, dievišką sielą, kuri, asmeniui mirus, apleis jo kuną ir gyvens, gyvens amžinai.

Tuli mano, jei nebutų vėlės, tada, aišku, nebutų nė užkarstinio gyvenimo. Kitaip sakant,—visas gyvenimas pasibaigtų mirtimi. Norinčiuosius amžinai gyventi šis faktas baisiai supurto. Vienok taip yra ir to niekas neužginčijo ir, kai matos, neužginčys.

Mūsų gyvenimas, plačiai kalbant, yra besitaikymas prie visokių aplinkybių. Kaip, greit sutvėrimas nesiharmonizuoja su aplinkybėmis, taip greit jis krinta jų jų auka. Tečiau reikia įsitęmyti, kad, sutvėrimui mirius, dar viskas neišnyksta.—Medžiaga amžinai gyvena. Kiekvienas miręs daiktas persikeičia ir gyvena kitokiose medžiagos formose.

Tulas, įsigilinę į augščiau išdėstytus faktus gal pamans, kad, priėmus (ką dauguma geriausių pasaulyje mintintojų jau senai padarė) šią monistišką teoriją, kartu įsivyruotų tarp žmonių nedorybės, ištvirkimas, žmogudybės, suktybės apgavystės, prigavystės, ir kiti nelemtus darbai. Pirmiau, negu gvildensime šį dalyką, eikime prie pasakaitės.

Kudikis sušuko pakalnėje, kažin kur kalnuose, tarp uolų atsiliepė tas pats atgarsis. Kudikis, manydamas, jog kas nors iš jo tyčiojasi, pradėjo pykti ir rėkti, tas pats piktumas ir riksmas kaip sykis atsikartojo kalnyne. Jis perpykęs pradėjo kolioti, tuos pačius pasikolijimus, jo paliestus nešvarius žodžius, aidas atniašė į jo ausį. Toliau kudikis kiek aprimo ir pradėjo mąstyti, ką tas reiškia. Ir galutinai atėjo mintis jojo prote, kad kuo savo artimą vaišysi, panašiai tą ir nuo jo gausi.

Paveizdon, jei aš apsukčiau ką nors, turiu pilnai tikėti, jog atsiras toks, kuris man už tai prideriančiai atlygins.—“Nedaryk, nė negeisk to kitam, ko nenori pats turėti, susilaukti.”—Šis principas yra viršiausias doros įstatymas. Tik šis principas, apšvieta ir tikras susipratimas,—palaiko žmoniją tokioje tvarkoje, kokioje ji esti. Visi tikėjimai, bažnyčios ir tikėjimų platintojai nepalaiko žmonėse pageidaujamos doros. Tai p tvirtina chiniečiai, mexikiečiai ir žemai apšvietime stovintieji žmonės, kuriuose tikėjimai yra labai giliai įleidę savąsias šaknis.

Tad matome, kad ne tikėjimai vysto žmonių moraliskumą, bet mokslas, žinojimas, apšvieta. Tik mokslo ir apšvietos ugnelė apšviečia teisingą kelią, kuriuo eina visas progresyvūs pasaulis.

Kaukas.

1) Dr. Carus, *The Soul of Man*, pp. 63-64.

Šis Bei Tas Iš Chronikos

Suv. Val. kviečiai.—Kaip žinome, praėjusieji metai davė Suv. Valstijoms didelį kviečių derlių. Apskaičioma ir oficialiai pranešama, kad 1914 mete Suv. Valstijose surinkta 891,000,000 kviečių bušelių. Nuo 1913 m. „ant rankų“ kviečių buvo tik 76,000,000 bušelių. Tad matome, kad pabaigoje 1914 metų Suv. Valstijos turėjo sandėliuose labu kviečių 967,000,000 bušelių.

Dabar yra sakoma, kad Suv. Val. turi gyventojų 100,000,000. Žinovai aplanai apskaitliuoja, kad žėdna ypata per metus sunaudoja 5-3 (penkis ir trečią dešimtdalį) bušelių kviečių. Tokiu budu visi Suv. Valstijų gyventojai, bėgyje metų, sunaudoja 530,000,000 kviečių bušelių. Atėmus 530 milijonų kviečių bušelių nuo 967 milijonų, lieka nesunaudotų kviečių net 437 milijonai bušelių. Be to, šalies ukininkai suvartoja sėklai apie 90 milijonų kviečių bušelių, tokiu budu aiškiai matome, kad šios šalies sandėliuose randasi 347 milijonai kviečių bušelių. Šiuos kviečius Suv. Valstijos galėtų parduoti europiečiams, bet karė neleidžia tai daryti.

Kad Suv. Valstijos turi užtekinai duonos, rasi, tai vjisi žino. Svarbus dalykas, kurį vertėtų įsitėmyti, yra tas, kad nežiurint į tai, jog yra užtekinai kviečių, iš kurių miltų kepa duoną, pastaraisiais laikais duona visgi pabrango. O už tai kaltina Europos tautų karę.

Numarinti vokiečius badu!—Panašiai pradėjo šaukti anglai, neleidami tų laivų, kurie vežė vokiečiams maisto, plaukti Vokietijon. Vokietija užbloka vo Angliją povandeniniais laivais ir sušuko: badu numarinsime anglus! Sakoma, kad tokiu vokiečių pasielgimu Anglija labai susirupinusi. Ar Anglijos gyventojams grėšia bado šmėkla,— tai niekas tikrai nežino. Apie grėšiantį Vokietijai badą, jau daug prikalbėta. Bet ar ištikrųjų grėšia Vokietijai nors kokia bado šmėkla, tai paklausa, kuri reikalauja pilniausio dalykų stovio pažinimo.

Pirmon vieton verta tai įsitėmyti, jog vokiečiai tvirtina, buk daug geriau priešą mušti ant jo žemės, negu ant savosios. Tai jie daro su išrokavimu. Jei, paveizdon, priešą muši ant jo žemės, tada šalies ukininkai gali liuosai dirbti ant ukių ir gaminti visiems tautos žmonėms maisto. Todel matome, jei vokiečiai muša francuzus ant jų pačių ir belgų žemės, jei jie muša rusus ant rusų žemės,—Vokietijos ukininkai be jokios periškados apdirbinėja savo ukes ir gamina visiems šalies gyventojams maisto.

Teisybė, daug jaunų ir viduramžių vyrų stojo karėn, todel ukininkams truksta darbininkų. Bet ir šitą spragą vokiečiai užkišo. Karėn stojusių vieton, pastatė karės nelaisvius, kurių vokiečiai turi pilnai. Arklių vieton vartoja mašinas, kurios duoda dar geresnius rezultatus, negu arkliai. Ir štai kodel vokiečiai tikrina, buk geriau priešą mušti ant jo žemės.

Kadangi vokiečiams reikia duonos ir maisto, todel publiškąsias vietas, kuriomis Vokietija yra garsi, mano išarti, išdirbti ir apsėti javais bei apšodinti daržovėmis.

Harvardo universitatės profesorius Caruer'is, po ilgų tyrinėjimų išsireiškė, kad Vokietijai negrėšia jokis badas. Profesoriaus tyrinėjimus ir nuomonę patvirtina dr. Dernburg'as. Tad del bado Vokietija gali dar ilgai karę tęsti.

Mokslas ir Mokyklos.—*The General Education board* per 12 savo gyvavimo metų išdalino apšvietos įstaigoms 73,350,000 dol. Be to, šioji General Education board paragino kitus šalies labdarius, kurie ir paaukojo apšvietos įstaigoms net 103,650,000 dol. Apšvietos įstaigas šelpė neatsizvelgiant į tai, kokios rasės bei tikėjimo žmonių tos įstaigos yra įkurtos. *The World's Chronicle* rašo, kuomet tik ši General Education board ištyrdavo, kad tula apšvietos įstaiga verta pašelpimo, tuomet greituoju ją ir sušelpdavo.

Nuo šelpiamųjų apšvietos įstaigų *The General Education board* nieko nereikalauja. Po sušelpimui jos taip liuosai veikia, kaip ir prieš.

Pavyzdingesnio pasielgimo, berods, negali buti.

Militarizmo klausimas amerikiečių spaudoje.—Yra sakoma, kad ši Europos tautų karė iškilo tik del militarizmo ir kultūros. Sąjungiečiai skelbia, kad jie kariauja prieš Vokietijos militarizmą ir už žmonių laisvę. Vokiečiai vėl pasitikėtinai priparodė, kad militarizmas daugiau įsigyvenęs Rosijoje, Francuzijoje ir net pačioje Anglijoje, negu Vokietijoje. Čia vokiečiai paėmė domon šalies gyventojų skaičių ir militariškas jiegas ir iš to pasirodė, kad, proporcionaliai imant šalies gyventojų skaičių, Rosijoje ir Francuzijoje buvo ir yra daug didesnis militarizmas, negu Vokietijoje. Šiuos neabejotinus faktus po ranka turėdami, vokiečiai tikrina, kad jie kariauja už kulturą, už pažangą, už žmoniškumą, ir podraug kariauja prieš barbarizmą, prieš tamsybę. Tiek tai apie kariaujančias tautas ir jų principus.

Kuomet Europoje gimė karė, tuomet Amerikos militarizmo šalininkai stengėsi visokiais budais įkalbėti šalies valdžiai, kad ji padidintų kareiviją, padidintų laivyną ir šalį taip sustiprintų, idant jos bijotų visos kitos pasaulio tautos.

Už militarizmą stovi žymus moksliškas magazinas — *Scientific American*, kurį seka militarizmo šalininkai.

Richard'as Stockton'as, Jr. (jaunesnysis) savo veikale apie militarizmą išdėsto, buk Amerikoje kas metas išleidžiama, pasak oficialių valdžios rekordų, armijos ir laivyno užlaikymui tik 245 milijonus dolerių. Apsaugojimui nuo ugnies ir piktadarysčių per metus Amerikos gyventojai išleidžia net 594,186,104 dol.; per metus už saldinius ir švelnius gėrimus Amerikoje išmokama 452 milijonai dolerių; ant automobilių per metus išleidžia 500 milijonų dol.; už juveleriją—800 milijonų dol.; nemoraliskumams per metus išaikvojama 3 milijonai dol. (3,000,000,000); svaiginamųjų gėrimų ir tabokos per metus sunaudoja už 3 milijonus, 200 milijonų dol. Visą tai pacitavusi *Scientific American*, sako: "Reiškia, šioji šalis išleidžia net 25 kartus daugiau pinigų dėl tabokos, svaigalų ir niekšybių, negu ji išleidžia dėl laivyno ir militarės apsaugos."

Tur but, idant geriau įtikrinus savo šalininkus, kad militarizmas nėra nei šaliai, nei žmonėms pavojingas, *Scientific American* štai ką cituoja:

Nuo visokių nelaimių kas metas numiršta Suvienytose Valstijose 79,000. Turėdami tai akyvaizdoje, dabar, sako, pamatysime, kiek žūsta karėse.

Rusų-japonų karėje japonų žuvo 33,340; civilėje Suv. Valstijų karėje apamai kas metas žuvo 27,518; bėgyje metų burų karėje anglų žuvo 2,990; Krymo karėje per metus francuzų žuvo 8,160 ir tuo pačiu laiku anglų žuvo 2,387; karėje su Mexika amerikiečių žuvo 725; Hispanijos karėje jų žuvo 862. Sudejus visus karėse žuvusius kruvon pasirodo, sako *Scient. Am.*, kad jose žuvo 3,000 ypatų mažiau, negu delei įvairių priežasčių kas metas žūsta Suv. Valstijose. Ir šiais faktais rašytojas stengiasi įtikrinti kaitytojus, kad militarizmas nėra pavojingas. Dabar Suv. Val. kas metas išmoka 110 milijonų dol. armijos, policijos, laivyno etc. užlaikymui. Šalies armija susideda iš 150,000 vyrų. Tas, pasak *Scient. Am.*, permažai. Girdi, jei Suv. Valstijos paskirtų bent 47 milijonus dol., už juos galėtų užlaikyti 400,000 kareivių. Girdi, šalis, turėdama tokią stiprią ir organizuotą armiją, neprivalėtų bijoti nei jokio priešo.

Keista argumentacija. Jeigu Suv. Valstijose delei įvairių priežasčių kas met žūsta 79,000 asmenų, tai

to priežastis nereikia prašalinti, o tik šiuos žuvusių lyginti prie karėse žuvusiųjų. Turbut gudriau argumentuoti jau nei Salamonas negalėtų.

Amerikos finansai ir Europos tautų karė.—Pasinuododami H. P. Willis'o raštu čia pažymime, kiek prekių tapo įvežta šion šalin ir kiek iš čia išvežta. Nors paprastai sakoma, kad numerai yra sausas daiktas. Tuluose atvėjuose, gal ir taip. Šiame, vienok, atvėjyje jie daug ką mums pasako. Jeigu daug prekių išveža iš Amerikos, tada čia dirbtuvės eina labai gerai. Jei gu daug prekių įveža Amerikon, tada, be abejo, dirbtuvės turi sustoti. Kuomet dirbtuvės sustoja, tuomet užstoja bedarbė ir skurdas.

Lapričio mėn., 1914 m., Amerikon įvežta prekių už \$126,467,007 arba už \$21,769,529 mažiau, negu tuo pačiu mėnesiu 1913 m. Rugpjūčio mėn., 1914 m., Amerikon įvežta prekių už 129,767,890 dol.; rugsėjo mėn., — už 139,770,611 dol.; o spalio mėn., — už 138,080,520 dol.

Kadangi laikraštyje vietos yra neperdaugiausia, todėl čia visai neanalizuojame numerių. Aplamai paduodu tik faktus sutrauktoje formoje.

1914 m., rugpjūčio mėn., iš Amerikos išvežta prekių už \$110,367,494; rugsėjo mėn., — už \$156,052,333; spalio mėn., — už \$194,711,170; lapkričio mėn., — už 205,766,424 dol. arba už 39,772,618 dol. mažiau, negu iš šios šalies išvežta tuo pačiu mėn., 1913 m.

62.1% visų lapkričio mėn., 1914 m. įvežtų prekių buvo paliausota nuo mui-to. Šiuo pačiu mėn., 1913 m. 61.7% visų įvežtų prekių buvo paliausota nuo mui-to.

Bėgyje pirmutinių vienuolikos mėnesių, 1914 m. Suv. Val. įvežta prekių už 1,674,619,456 dol.; laike to pačio periodo 1913 m. įvežta prekių šion šalin už 1,608,570,909 dol. Tuo pačiu laiku išvežta prekių už 1,867,991,492 dol. 1914 m. 1913 m. pirmųjų 11 mėn. laike išvežta už 2,250,821,664 dol. Šie numeriai parodo, kad per 11 mėn., 1913 m. iš Suv. Valst. išvežta prekių už 382,943,081 dol. daugiau, negu 1914 m. Štai kame dabartinio pramonės krizisio ir depresijos priežastis. Prie to, štai dar ir antras faktas.

Pirmųjų 11 mėn. laike, 1914 m., iš Suv. Val. išvežta aukso \$222,482,232; tuo pačiu periodu 1913 m. išvežta tik \$81,226,017. Per vienuoliką mėn., 1914 m., įvežta aukso \$53,278,678; tuo pačiu laiku 1913 m., įvežta \$58,631,475. Reiškia, per 11 mėn., 1914 m., iš Suv. Valstijų išvežta aukso \$169,203,554 daugiau, negu jo įvežta.

Ytin žingeidu pamatyti, už kiek dolerių vertės išvežta ir įvežta prekių bėgyje pirmųjų 11 mėn., 1913 ir 1914 mm.

LENTELĖ.

Įvežimal.	11 mėn.	
	1913 m.	1914 m.
Neišdirbtos materijos vartojimui išdirbystėje	\$542,499,782	\$563,731,584
Nesufabikuoto maisto ir maistui gyvulių	190,868,307	216,771,040
Pilnai ir nepilnai sutaisyto maisto	181,583,295	240,089,283
Išdirbtų dalykų, kuriuos suvartojo tolimesnėje išdirbystėje	311,982,083	259,838,694
Daiktų, tinkančių vartojimui	368,822,918	378,625,288
Įvairių kitokių dalykų	12,814,524	15,563,567
Labu įvežta už	\$1,608,570,909	\$1,674,619,456
Išvežimal.		
Neišdirbtos materijos vartojimui išdirbystėje	\$671,565,045	\$433,385,903
Nesufabikuoto maisto ir maistui gyvulių	159,610,372	223,655,840
Pilnai ir nepilnai sutaisyto maisto	297,025,563	271,146,186
Išdirbtų dalykų, kuriuos suvartojo tolimesnėje išdirbystėje	367,123,279	316,130,287
Daiktų, tinkančių vartojimui	715,071,449	572,782,902
Įvairių kitokių daiktų	7,405,425	13,312,420
Labu išvežta Amerikoje dirbtu prekių už	\$2,217,801,133	\$1,830,413,538
Kitų šalių prekių išvežta už	33,020,531	37,577,954
Labu išvežta vertės	\$2,250,821,664	1,867,991,492

Berods, skaitlinės kalba pačios už save, todėl nėra ką prie jų pridėti.

Washingtonė.—17 d. vasario atstovų butas, po šešių valandų debatavimo, 215 balsais prieš 122, pervarė bilių, kuriame reikalaujama, kad valdžia pirktų prekybinius laivus ir juos operuotų. Šiam reikalui yra skiriama \$50,000,000. Bilui daugiausia priešinos republikonai. Yra sakoma, buk Amerikos valdžia galėtų nupirkti Vokietijos laivus, kurie dabar randasi Amerikos prieplaukose.

Japonija ir Chinija.—Japonija pastatė Chinijai 21 reikalavimą, kuriuos visus Chinijos valdžia atmetė. Tarp reikalavimų buvo pažymėta, kad Chinija atidarytų upes ir šiaip vandenynus Japonijos prekėms. Chinija griežtai su tuo nesutiko. Japonija, statydamą Chinijai reikalavimus, pažymėjo, buk visai nemananti kęsintis ant chiniečių laisvės ir gerbuvio. Tai aiški lapės politika. Chiniečiai labai pasipiktino tokiais Japonijos pasiūlymais. Tarp chinečių ir japoniečių apsirėškė antagonizmas netik rytuose, bet ir Suvienytose Valstijose. Kuo tas viskas pasibaigs, ateitis parodys.

Iš Karės Lauko.—Vakariniame karės lauke kova verda be didelių pasekmių. Anglija siunčia naujų kareivių į Francuziją ir Belgiją. Pati Francuzija,

sakoma, pastačiusi mušio laukan net milijoną naujų kareivių. Tatai matome, kad sąjungiečių kariškos pajėgos žymiai sutvirtėjo. Vokietija ir-gi siunčia kareivių į vakarinį karės frontą. Visame vakariniame karės fronte sąjungiečiai baisesi spaudė vokiečius. Tokiu savo pasielgimu jie manė pagelbėsia rusams rytiniame karės lauke, kuriuos vokiečiai baisesi sumušė Rytų-Prusijoje. Jie manė, kuomet vokiečius smarkiau spaus vakaruose, tuomet vokiečiai, idant atsilaikyti prieš sąjungiečius, siųs vakaruosna daugiau kareivių, o jų mažiau paliks rytiniame karės lauke.

Sąjungiečiai, taip spausdami vokiečius, padarė nežymų progresą, pažengė priekyn, atėmė iš vokiečių kelias apkasas. Gi sąjungiečių pirmynžanga jiems brangiai atsiėjusi. Sakoma, sąjungiečiai prarado apie 45,000 kareivių. Gi vokiečių nuostoliai buvę apie tris kartus mažesni. Tas parodo, viena, vokiečių stiprumą, antra, jei aplinkybės nepersimainys, sąjungiečiai ilgai negalės žengti pirmyn.

Vėlesnės žinios pasakoja, jog belgai sumušė vokiečius ties Dixmude ir pažengė gerokai pirmyn. Vokiečiai bombardavo Ypres ir Rheims'ą, vienok be didelės pasekmės. Anglų-franacuzų armija sumušė vokiečius ties Neuve Chapelle, atimdami iš jų net tris apkasų linijas. Aplamai, ant viso vakarino fronto vokiečiai pasitraukė kiek atgal. Tas vienok dar nereiškia, kad juos anglai galutinai butų apveikę. Jeigu kitos tautos nestos šion karėn, tai dar visai negalima numanyti, kuri taūta išeis pergalėtoja. Vokietijos diplomatai kalba, buk Vokietija tik tada taikinsis su sąjungiečiais, kada juos visiškai sumuš. Sąjungiečiai tvirtina tą patį. Iš to irgi aišku, kad abi kariaujančios pusės laikos tvirtai.

Rytiniame karės lauke rusai sustiprino savo armiją, todėl iš karto buvo pradėję stumti vokiečius atgal. Jie išstumė vokiečius iš Przasnyszo. Pasitraukė vokiečiai ir nuo tvirtovės Osowiec, kurią jie smarkia bombardavo. Dabar smarkiausi mušiai atsibuna į šiaurios nuo Gardino, ties Augustavu, Mlava, Simnu, Alytum ir, aplamai, Nemuno pakrančiais. Kaip matome, dabar didžiausias mušio laukas—Suvalkija. Ar rusai galės nustumti vokiečius vėl Prusų Lietuvon—sunku pasakyti, nes vokiečiai veik visuomet pasekmingai atmuša rusų atakas ir tulose vietose daro net mažus pasisekimus.

Karpatuose, Galicijoje ir Bukovinoje rusai daro nedidelį progresą. Pirmiau austrų-vokiečių armija stumė rusus atgal ir jau buvo juos išstumę iš Bukovinos bei apvaldę Stanilovą, bet rusai vėl pradėjo stumti austrų-vokiečių armijas ir žengti pirmyn. Atsiēmė atgal tulus miestus ir įžengė Bukovinon.

Rusai visą laiką pasekmingai veikė prieš turkus.

Sąjungiečių laivynas, susidedas iš 42 laivų, pasekmingai sunaikino pirmuosius Dardanelių fortus. Pradė

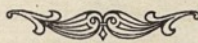
jo naikinti ir vidurinius, bet pasirodė, kad šių nepajiegia įkasti. Turakai apšaudė laivyną ir jis turėjo pasitraukti nuo fortų. Dardanelių siaurumoje turakai nuskaudino kelis sąjungiečių minų naikintojus. Viceadmirolas Sir Richard Peirce vėl iš antro karto pradėjo bombarduoti Smyrną. Jis netrukus mano jį paimti. Suprantama, tai tik manymas, bet ar jis tai įstengs padaryti—tai tik ateitis parodys.

Rosijos laivynas plaukia į Bosforą, kur mano bombarduoti Bosforo fortus.

Kadangi sąjungiečiai pradėjo riejuokais veržtis į Konstantinopolį, todėl turkų valdžia krausto visą valdiškąjį archyvą į Mažąją Aziją. Bet ar sąjungiečiai paims Konstantinopolį, tai ir-gi tik trumpoji ateitis galės teisingai pasakyti. Be fortų, kurių, kaip matome, sąjungiečių laivynas neįstengia bombarduoti, Konstantinopolį dar gina ir milžiniška turkų kareivija.

Sakoma, buk kariaujančios tautos kas savaitę išmoka \$375,000,000.

Italijos, Rumunijos ir Graikijos gyventojai reikalauja, kad valdžia pradėtų karę. Valdžios žmonių reikalavimo neišpildo. Iš tos priežasties atsistatydino Graikijos kabinetas. Italijos laikraščiai spiria valdžią stoti karėn. Kol kas nė viena šalis nestojo karėn, nes bijo turėti nuostolių.

Pr. S. Žmogus.

GALAS SU GALU.

—o—

Mūsų Inteligentija.—Lietuvių literatūra jaunutė ir mažytė, todėl tautos švietėjai rasi kiekvienam skaitytojui žinomi. Europos inteligentus išdalies augščiau minėjau. Amerikos inteligentai mums žinomi tik redaktoriai. Europoje žodį „inteligentas“ vartoja labai abstraktišką prasmę, t. y., vadina inteligentu tik tuos, kurie lankė universitatę. Amerikonai vartoja žodį „inteligentas“ su mažu ypatingumu. Ot, jie vadina inteligentu, kas jiems patinka. Tai-gi nestebėtina, kad amerikiečiai-lietuviai tankiai visą virtinę priskaito negromatnų inteligentų, vientik delto, kad turi smuklę arba dešrų krautuve... Todėl Amerikos lietuvi-inteligentą negali žinot, ar jis moka skaityti ir rašyti, ar ne, iki nepalieka kokių korespondentų, vėliaus zeceriu ir pagalios redaktorium. Matot, evoliucijos keliu... Kaip matot, čia garbės jieškotojai ir negromatni į redaktorius patenka. Čia ir laikraštinė etika kitokia: kiekvienas save giria, o kitą peikia. Neskaityk laikraščių—amžinas tamsuolis, skaityk—nežinai, kam tikėt. Iš Europos tik pribuvę negali nieko suvokti. Mat, nauja šalis—nauja sistema...

Tulas laikas atgal iš anapus jurių persikėliau Naujojoje Anglijon.

Tulas vaikinai suteikė man *Raistą*. Perskaičiau jį kiuramai. Užsizingeidavau pamatyt Chicagą iš dviejų atvėjų: (1) Pamatyt „Stock Yard'us“ ir (2) Chicagos lietuvius-inteligentus, nes savuose laikraščiuose labai daug kalba apie save. Kaip tyčia ir proga. Štai rugsėjo 3 d. 1914 m., Susivienijimo Lietuvių Moksleivių Seimas.

4 d. rugpjūčio 11 val. draugas sutinka mane stotyje. 5 val. vak. buvau *Aušros* svetainėje—seime. Susipažinau su drg. moksleiviais. Už valandos seimo delegatai išsiskyrstė. Vakare buvo programos. Žadėjau nueiti. Po vakarienei, mudu abu su draugu, išėjova. Mat, be kito pagelbos—Chicagoj, it miške.

Draugas užtikrina mane nuvesiąs moksleivių vakarėlyje. Perskersavova kelias gatves.

„Atsiprašau“—prabilo draugas—„aš čia turiu reikalą. Tik valandėlė...“ Jis paspaudė durių knybkį. Aš sutrukčiojau pečiais. Eiva... Neilgai...“ Paklausiau.

Tarpduryj pasirodė suvytusi, it nusiverkusiom akim ir veidu, moteris. Pasveikinus mano draugą ir mane greitai nuvirpėjo virtuvėn.

Antram nuo durių kambarij prie stalo mašinėle tarškino, spausdino jaunas, atkištais žandais, betvarkiai sudarkytai plaukais—žmogus. Draugas, spausdamas jo dešinę, paminėjo mano ir jo vardus. Tai buvo gana triukšmingas savo rūšies karjeristas. Bet paskutiniu laiku jo reputacija sulūžo. Šis žmogus pasikėlė, atkišo didelę, šaltą, padribusią ranką ir, netaręs žodžio, vėl atsisėdo.

Iš pavardės—inteligentas; iš apsiėjimo—muzikas...

Akim perbėgau visą kambarį. Kampe pamačiau mažą kniginėlį. Nežinau, kaip ilgai but prisėję prie sėdinčio spaustuvninko stovėti, jeigu ne jo moteris.— Ji įbėgo kambarin papirosą berukydama ir švarką ant rankos laikydama.

„Šią vakarą bus Chicagos Dr-jų Są-gos delegatų susirinkimas. Aš einu,“—per sukreipytas lupas paleidus dumų kamuolį—pratarė moteris.

„Tai ir mudu eiva,“—pratarė drg., žiurėdamas į mane.

„Tai proga! Aš to tik ir laukiau... Čia tai pagausiu inteligentų, kaip vėžių po lieptu,“—maniau sau. Štai mes ir vėl *Aušros* salėje.

Susirinkimas nepradėtas. Delegatai rukė cigarus ir ginčijos už Lietuvos neprigulmybę. Mano drg. nuvedė mane į antrą kambarį, kur buvo teatrališkų kuopų atstovų susirinkimas. Įėjova. Kambarys, it bučius, su vienu langu, ir tas uždarytas. Palubėje slankiojo pilkas dumų debesys, o pasieniais susėdę virš 30 žmonių. Troškumas neapsakomas. Oras tirštesnis negu chemijos laboratorijoje. Duslu... Mano draugas pratarė

man pereiti į didesnę salę. Išėjau. Dr-jų Są-gos atstovų susirinkimas pradėtas. Delegatai sėdėjo, tik vienas jų kalbėjo apie Lietuvos autonomiją. Priėjęs prie arti sėdinčios ypotos paklausiu: "Ar aš galiu čia but?"

Ji per nosį burbtelėjo: "Ne-ži-nau. Gal—gali. Taip, gali. Ir aš čia nekviestas."

Nuzengęs atsisėdau. Delegatas vis da tą patį kalbėjo. Antras pasiprašė balso ir patėmijo, kad jis nesuprantas, ką delegatas nori pasakyti. Kalbėtojas pasiūškino, kad jis negalys lietuviškai kalbėti, nes jo tėvas buvo vedęs lenkę ir atsikreipęs į susirinkusius užklausė, gal kas suprato jo kalbą, tai malonės paaiškinti. Visi prasijuokė.

Aš sekiau kiekvieną paminėtą vardą. Girdėjau daug žinomų vardų ir tēmijau ypatas bei jų pasiūlgimus. Čia maž-daug supratau inteligentų psichologiją.

Ant ryt aš vėl moksleivių susirinkime.

Vienas iš moksleivių pranešė, kad pereitą vakarą kun. Skripka dalyvavo moksleivių susirinkime ir paaukojo "J. S." fondan \$2.00, o mūsų inteligentai? Jie netik neaukojo, bet nė akių neparodė!...

Antras pridūrė:

"Draugai, mes, busiančioji lietuvių inteligentija, dar sykį pamatėm, kad mūsų inteligentai, tai tik inteligento švarko pamušalas."

Jau trečia diena, kaip laikom seimą, ar atėjo pas mus inteligentas bei visuomenės veikėjas?—Ne! Mes turėsime savo praeities rekordus; mes busim profesionalais ir kaip turėsime juos pažymėt? Tikro inteligento vardas jiems svetimas. Dabar tiek tegalima pasakyti.

Yra sakoma, svečias trumpai buna, bet daug mato. Buvau Chicagoy tik tris dienas, bet daug ko prisiklausiau, prisiziūrėjau. Apibudinau tik tai, ką mačiau, o ką girdėjau, tai... neverta...

Grįžtant iš Chicagos prisiminė man Archibaldo J. Allen'o trumpas apsklembimas: "Chicago is Hell."

Tulas filosofas pasakė: "Parodyk man savo draugus, o aš pažinsiu tave." Dabar aiškiau matau šio išsireiškimo prasmę.

Anot šlektos: "Kto za bacwinki, a ja za sloninki." Vieni prie baccho šeipos, antri prie plunksnos džiusta. Žinau kelis moksleivius, kurie bendradarbiauja keliuose laikraščiuose, suprantama, po įvairiais pseudonimais.

Juk prieš moksleivius gludi ateitis! Prieš moksleivius tyso visa eilė intempto darbo! Ypač šiame momente. Lietuvos tamsi liaudis ir Lietuvos ateitis yra moksleivių gyvas reikalas. Mes šiadien čia, o rytoj gal anapus Atlantiko. Dievai žino...

Jei žmonės rupinosi savais reikalais, tai jų daugiau atsiranda. Kuo daugiau abelnų reikalų, tuo daugiau kivirčių. Kivirčiai nėra blėdingi. Pav., kivirčiai tarp apšvietos ir prietarių—neišvengiami. Žinoma, čia reikia stipros, neperlaužiamos ir geležinės valios. Gai-

la, kad tokiu dvasios milžinų—retinybė. Mes—Amerikos lietuviai—toli gražu nepilnai suprantam ir apkaunojame gerbiamo senelio Dr. Šliupo nuopelnus. Nois trumpai pažvelgtume į jo audringą praeitį, kovą su prietarais, kantrumą, energiją ir permatymą prieš pergales; žodžiu, savęs pasišventimą ant lietuvių augštynžengos aukuro, tai drąsiai pasakytume, kad ką gerbiamas Doktoras pirmiau nuveikė vienas žodžiu, tai dabartinių inteligentų ir penkios dešimtys nepajiegtų to padaryti su savo laikraščiais. Tai, pavyzdingas, daug reiškiąs žmogaus darbas ir pasišventimas.

Mūsų tobulums?—Et, nekoks!... Štai pavyzdžiai:

Laikraštinių susivaziavimas ir dabartinis Visuotinis Seimas parodė, kaip mes da netobuli.

Prakilnų užmanymų—užmanymai ir sieksniniai atsišaukimai, tik žodžiai, žodžiai ir žodžiai. P-no Z. Vitkausko šaukimas lietuvių inteligentus ("L. M." No. 51) vienyti ir-gi gražus sumanymas. Bet... tik ant popieros.

P-as Vitkauskas, sėdėdamas mokyklos suole, apsiriko, tikėdamas šukavimams girioje. Dabar p. Vitkauskas gali tik pečius patraukti, ir tiek... Maž-daug tokia, mano supratimu, Amerikos lietuvių inteligentija. Inteligentija tik iš vardo, bet ne iš darbų.

Mūsų Laikraščiai.—Laikraščiai—tautos veidrodis.

Laikraštį atspindi visos tautos smulkmenos. Kam kam, bet lietuviui ilgų paaiškinimų nereikia. Lietuvių spaudos atgaivinimas kalba pats už save. Laikraščiai skleidžia apšvietą, o apšvieta didina laikraščius. Praktiškai gali būti ir atzagariai.

Pavyzdin *Šaltinis*, kurio nuo pat pradžios dugnas išpuolė ir kuniginės, ir davatkinės srutos visomis pusėmis šniokščia ant pirmievių stalo. Ten logika ne žmoniška, bet kuniginė. Nekaip laikos ir *Draugo* dugnas. Arba pažvelgk į visos Amerikos lietuvių redaktorines pastabas, nedaugiau pamatysi, kaip tik burį besipešančių bobų už vieną kiaušinį.

Mūsų laikraščiuose telpa perdaug publicistikos, o stoka beletristikos, ypač Amerikoje. Priežastis aiški. Publicistu gali būti ir "negromatnas," koks p. Žingeidėjus. Nugirdo p. Žingeidėjus ką tokio nuo pono Jono, na, sulipdė "gromatą," iškošė per redaktoriaus sterblę ir jau straipsnis, kaip arbusas. Žemai pasirašo Jonas ir Žingeidėjus. Su beletristika visai kitaip. Čia turi but susipažinęs su literatūra ir jos istorija. Turi žinoti netik kalbos taisykles, bet dar labiau priežodžius. O ką bebylot apie gamtmokslį. Pastaruojau laiku "L. M.", rods, netaip pasigęsta. Bet kiti laikraščiai—baudauja, arba pasitenkina paklausų kąsneliais. Vertėjų ir vertimų pas mus apščiai. Kame-gi originalai? Bangu, kad nepaskandintume silpnos savo minties vertimų tvane...

Raštkalbės tyrumas apsireiškia laipsniškai. Klerikališkoji spauda ypač tuo rupinasi. (Nedaugiau už pasaulinę spaudą.—Red.). Klerikališkoje spaudoje perdēm girdisi monotoniškas dejavimas: “Brangi mūsų kalba. Gražumas mūsų kalbos; turtingumas, muzikališkas jos skambėjimas,—tai poetų kalba! Ne, tai angelių kalba” etc.

Kniaukia katinas paliejęs pieną, net be gėdos... Verkia sunus užmušęs motiną... Ar kas jam tiki? Kas negirdėjo dabartinio lietuvių kalbos mylėtojo lenkiškai atsakinėjant tikram savo tėvui, lenkiškai nemokančiam? Kas negavo barti nuo “dobrodziejaus” už lietuviškų knygų skaitymą? Aš gavau... Ir ne 50 metų atgal, bet 6—7 metai.

Merkinės klebonas, Adomas Šliupavičius, išvaidino mane stabmeldžiu, niekšu, kuomet prie išpažintuvės pradėjau išpažinti lietuviškai. Bet to dar neuzteko. Po išpažinties liepė man ateiti jo klebonijon. Nuėjau. Inėjęs nusiėmiau kepurę ir “Tegul bus pagarbintas...” Nawieki więkow...” atsakė. “Przy-szlesz?...” susiraukęs burbtelėjo lietuvių kalbos “mylėtojas.” Ant visų pusių mane apibarė, pribaugino ir ko tik neprisiegdino daugiau nekaltėti lietuviškai. Baugu... Matydamas knygą mano rankoje, klausė: “Jaka to ksiązka?” Nelaukęs atsakymo, ištraukė iš manęs lietuvišką maldakningę, pavartė ir metė ant stalo. Paskiau pasikėlė ir padavė savo lenkišką. Lietuvišką įkišiau kišeniun, o lenkišką rankoje, nieko nesakęs išėjau laukan. Lenkišką tuojau atidaviau prie bažnyčios sėdinčiam elgėtai, o lietuvišką parsinešiau namon, nes lenkiškų knygų turėjau net perdaug, o lietuviškų tik vieną,—maldakningę! Tai matot.

Kodel šiandien klerikalai leidžia lietuviškus laikraščius ir verkte apverkia lietuvių kalbą?—Nebut pirmeiviškos spaudos, nematytum lietuviškų kuniginių laikraščių. Konkurencija, kova už buvį... Lietuvos kunigas toks pat patriotas gali but Lenkijoje, Airijoje, Portugalijoje, Hispanijoje ir Meksikoje, bet niekuomet Francuzijoje, Vokietijoje bei Anglijoje. Žinau, kad kungai su manimi nesutiks, jie visada giriasi su bažnyčios kultūra. Bet nelaimė! S. V. emigracijos biuras šmakšt, ir pakišo analfabetų ateivių skaitlines.

Clevelando prezidentavime (1885—1889) kongresas ir senatas perleido bilių ir teisiškai uždraudė įleisti chiniečius į Suv. Valstijas, kaip negeistinus piliečius. Nuo to pilnai nepraėjo 30 metų, kaip štai tame pačiame kongrese p. Gardner (?) skaitlinėmis priparodė, kad ne tik chiniečiai negeistini, bet, ve, ponai atstovai, ir kita mums nedaug žinoma tauta, butent lietuviai yra negeistini! Dar sykį atkartoję ir pažymėjo, kad 45% nemoka skaityti, nė rašyti! Na ką sako apie tai kunigėlių spauda? Žinoma, nesimuša į krutinę *mea culpa, mea culpa!*

Juk lietuviai ne iš bedieviškos Francuzijos, bet iš dievo palaimintos Lietuvos! Iš galenterninkų ir datatkų plantacijos! O kur girtuoklystė ir muštynės daugiau įvyksta, kad ne pobažnytiniuose sklepuose? *Cui bono est?*

Gal laisvamaniams ir socialistams primesit bėdą?—*Quis est tam ineptus qui hoc credat?* Mūsų dvasiškiai ištisis nedėdienius pašvenčia knygų ir jųjų platintojų bei skaitytojų keikimui. Net S. V. policija jau žino, kad jų kartais neteisiai įskundziate valdžiai kalbėtojus, kaip anarchistus.

Cum fortiter pugnarent, tamen non vicerunt.

Aišku kaip diena, kad klerikališka spauda, nėra lietuvių spauda, bet kunigų spauda. Kaip ne visi vandenij gyvenantieji sutvėrimai yra žuvys, taip ir neviskas lietuviškai spausdinta yra lietuviška. Mazi vaikai tiki katinui, kad jis per dien stovi kanapėse ir atidžiai daboja, kad žvirblys kartais nenupultų ant žemės ir nesusižeistų. Suaugę žmonės kitaip supranta katino tikslą.

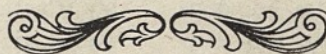
Mes atmenam klerikalų spaudos “logiką” laike Dr. Basanavičiaus ir A. Bulotos rinkimų į Val. Dumą. Ir to užtenka.

1914 m. šventėme lietuvių spaudos atgavimo 10 metinį jubliejų; 1915 m. pažymime penkiametines sukaktuves nuo įsikurimo pažangiojo dailės, mokslo ir literatūros žurnalo *Laisvosios Minties*. Prie progos negalima apsilenkti su smulkmenomis.

Kas supranta prasmę žodžio *apšvieta*, tam pritrinka pagerbti *Laisvąją Mintį* ir jos leidėjui palinkėti ilgo amžiaus. Tai tvirtovė, kuri gynė ir gina Lietuvą nuo ją apgulusių tamsos apaštaly.

O quanta vis veritatis, quae se defendat! Quisquam dubitat quid virtute perfecturus sit?

Toki tai galai...

Dailioji Literatura ir Daile

KARĖS VEJAMI.

I.

Ramu gyventi užkampyje, tokiame užkampyje, kur žinios tik keturioms-penkioms dienoms praėjus, ateina, kur tvirtinama, kad Pranas-Juozapas nebutų pasirašęs po serbų karės manifestu, jeigu būtų žinojęs, kad rusai užstos serbus. Vienok pranyksta ramumas ir tojo karpelio. Anksčiau-vėliau ir jį pasiekia žinios apie austrų-serbų santykius. Koku tai budu žydams vis anksčiau pasisekdavo sužinoti paskutines žinias. Susirinkusis jų "diplomatų" burys aptardavo bėgančius reikalus ir išnešdavo, paskleisdavo miestelyje savo nuomonę. Su koku tai įsitikinimu tardavo:—gali pasakyti namie "vainos" nebus. Dargi pavieniai asmenys sanprotavo: ni, jeigu mes jiems neduosime pinigų, tai jie negalės "vajejotis."

Stovis nuolat aiškėjo. Austrų-serbų karė prasidėjo. Kauno stiprovės komendantas paskelbė karės metą stiprovės rajone ir patarė gyventojams pradėti kraustytis.

— Ar ponaitis greitai važiuosi Kaunan?—užklausė manęs pažįstamoji moteriškė.

— Ugi kaip vieną gražų rytą sumanysiu, tai ir išvažiuosiu—atsakiau.

— Kad jau į Kauną neįleidžia. Kurie vakar penktą val. ryto išvažiavo iš Kauno, tai jau paskutinieji. O daugiau tai nė vieno neišleidžia, ir nė vieno neįleidžia.

Jau miegojau, kuomet atėjo pranešti apie mobilizaciją. Reiškia, dalykai krypsta vis blogojon pusėn. Reikia važiuoti Kaunan, žiūrėti ką veikia mano namiškiai. Nors ir yra pavojus, bet žmogaus prigimtis verčia jį grįžti prie savųjų. Važiuoju ir aš. Pasiremiant tuo, kad paskelbta mobilizacija, kaip žmonių, taip ir arklių, vežėjai sugeba net dusyk daugiau nulupti.

Naumiestis. Tai prie pat rubežiaus stovintis miestelis. Prūsų pusėje raudonuoja Širvinta. Naumiestio gyventojai irgi baimės perimti. Penktadienio naktį rusų kareiviai sudegino savo "kardonus" ir mantą, kurių negalėtų vežtis. Nakties tamsą staigu apšvietė bent keletas ugnių. Prūsų Širvintoje pamatę ugnį šoko gelbėti. Staigu tyloje pasigirdo skambinimas, trimytavimas ir dundėjimas gaisrininkų ratų, važiuojančių plentu. Naumiestiečių galvosna smilgterėjo mintis, kad tai atvažiuoja prusokų patrankos. Jau laukia pirmųjų šuvių. Mat, kiek buvo žinoma, tai Pilkalnyje jau sto-

vėjo daugiau kareivijos ir patrankų. Neramią naktį praleido naumiestiečiai

Nekurie sutiko mane nusistebėjimu, kaip tai aš važiuoju Kaunan. Vienas dargi apsitrynusis pasakė, kad rytoj (šeštadienį) jau paskutinius įleis tvirtovėn. Taip sakė buvęšieji mieste. Skubinu, kad bent mane įleistų. Pro šalį prapyška keletas vežimų, pilnų rąkandų: tai krausto toliau nuo rubežiaus apskrities viršinką.

Kas do sujudimas Vilkaviškio stotyje. Tiesa, čia visuomet esti pusėtinai žmonių, bet tokio skaičiaus nesu matęs, nors ir dažnai prisiėjo stotyje buti. Tai daugiausia valdininkų bei oficerių seimas.

Atvyksta traukinis, kupinai prikimštas žmonių. O juk iki Vilkaviškio nuo rubežiaus yra tik viena stotis. Esantieji vagonuose nenori įsileisti naujų, jie laiko duris, kad niekas daugiau nepapultų. Pastarieji veržiasi verstina.

— Ir kokis jūs egoistas—stengiasi sugėdinti norintis papulti traukinin. Laikote duris, tarytum kitiems nebrangi gyvastis.

— Kad nėra vietos—teisinasi anas.

Vargais įlindau ir aš. Vagono vidun nemaniau sprautis, nes ten pakliuvęs jau gali negreit išeiti. Užsiganėdinau, kad gavau stovėti vagonų perėjimuose.

Tik arčiau geležinkelių stočių nejučiomis kiekvienas persiima neramumu. Aš jau nemanau apie užkampio juokus, kad reikės mokytis vokiškai, kuomet vieną gražų rytą pajusime po langais vokiečių kareivius. Šitas jausmas skverbiasi sielon.

Nejaugi galėtų įvykti brolyzdžių karė? Musų tėvynės laukai apsirastų krauju? O gyvenimai, namai, musų jaunutis bruzdėjimas su žeme susilygintų; vėjas išnešiotų Lietuvos pelenus.

Juo arčiau Kauno, vis labiau didėja sumišimas. Jau bėga valdininkai netiktai valdžios gujami, bet neramiai žvalgosi ir musų kaimietis. Muručių stotyje per ašaras, verksmus, vaitojimus, barnius vagonan įsigrudžia bent du kaimiečių desėtku. Tai vis seniai, senės, mažus vaikelius nešdamos.

— Kur jūs, dėduk, išsirengėt,—užklausiu vieno.

— Bus "vaina," liepia kraustyti. Pirkome bilietus

iki Dinaburgo.

— Ką ten veiksit?

— Kaip viskas užsibaigs, vėla sugrįžime.

— O namai?

— Jie Dievo valiai palikti. Kasžin ar grįžę namon rasime juos mūsų belaukiančius. Gal tik vietelė beliks.

Bėga tie kaimiečiai karės vejami, nežinodami, ką jiems lemia rytojus. Reta siela liktų rami apmąsčiusi tėvynės padėjimą. Jeigu ir neįvyktų karė, visviena būtų nemažai nuostolių. Jeigu ji bus, tai išmuš daugumą vyrijos. Trijų desėtkų metų laiku žmonių priaugs, bet dabartės kultūros stovis neatgys: tam reikės didžio tarpo.

Štai Kauno stotis. Kiek čia žmonių. Nemaniau, kad pasiseks išeiti per duris, tai nulipau vagonų ralais. Į kimšte prikimštus vagonus nori įsiveržti tokia minia. Kareiviai vaiko minią, tik keli patenka traukinin. Kauniečiai tą žino. Jie atvyko stotin su pundeliais, ryšuliais ir apsigyveno stoties name. Kantriai laukia kiekvieno traukinio, kad sumažintų bent keliais desėtkais jų skaičių. O nuo miesto pribuva vis nauji. Išėjus iš stoties, tuojau mane sutinka karinių automobilių dauguma, kurių vieni traukia į stiproves patrankas, kiti įvairius karės prietaisus neša. Judėjimas, užimas. Patekęs tokin tarpan suvisu nuleidau rankas, *užas jaučiasi prislėgtas*.

Einant miestu regima daug išdaužytų krautuvijų — jų šeimnininkai jau išsikraustė. Miesto gatvėmis traukia vežimai, pilni daiktų. Kiti, nepasitikėdami traukiniu, važiuoja arkliais. Už porą arklių Janavon moka 15—30 rublių.

Šeštadienio vakaras. Miestiečiai sumigo, kad rytojui išaušus dar didesniame skaičiuje važiuvus iš miesto, palikdami kasžinkam savo turtą.

II.

Man neprisiėjo matyti to sumišimo, kuris, be abejo, pakilo mieste, kuomet ankstybą sekmadienio rytą pasklydo žinia apie vokiečių karės apskelbimą. Miestas ir pirm to jautėsi įtemptai-nerviniam padėjime. Tarytum tyloje prieš audrą pardavinėjo lapukus, buk Austrija žadanti nusileisti. Miestiečių veidai nušvito, susirinkę kruvelėmis visi aptarinėjo tą naujėną. Nors retas jautėsi apmirusiu. Pravažiuojantis automobilius, vežinas patranką, ar šiaip kokius karės įrankius, umai sugrąžindavo tikrumon. Mūsų linksmoji, nuolat besijuokianti kaimynė, irgi pakabino nosį. Jau nesimato linksmaus veido išreiškimo, niurus neramumas žvilgsi akyse, regimas visame veide. Pamenu, kuomet diena anksčiau, išgirdau žydų vaitojimą: "Oi vei, mir," linksmi įspruko mūsų kambarin.

— Mir, mir, tikrai žinau, visi žydai apie tai kalba. Ir ji vaikščioja nuliudus, toji gyvybės kupina.

Atleikia gatve draugas. Ištolo matyti, kad turi pranešti svarbią naujėną; žengia skubiais žingsniais, smarkiai mostaguodamas rankom.

— Karė— ir meta laikraštį ant skobnies.

Nelaukiame kolei galutinai prabus miestas, sėdame vežimuosna, kuriuose jau prikrauta rakandų, ir važiuojame toliau iš miesto, arčiu... rubežiaus, prusokų. Mes tarytum pirmutinieji vežam su savim karės paskelbimo žinią, su kuria pasidaliname su tukstančiais, kaip vežimuose, taip ir pėsčiais.

Mūsų įspudingas draugas greitai persiima naujomis žiniomis. Jisai jau pataria mums važiuoti ne panemuniais, bet kalnais. Kartais gali garlaiviais atvažiuoti prusokai—teisina savo mintį.

Tylu ant Nemuno. Tarytum visų apleisti našlaičiai niukso pakrantėse sieliai, botai. Visus ant jų esančius žmones, grąžino į gyvenimo vietas. Nepaprastas reiginys. Juk ne taip senai čia tiek buta gyvumo, judėjimo, Nemuno vandenimis nuolat drumsdavo ar tai garlais, valtis, sielis... Dabar ramu.

Kačergynė, Kalatava. Ar pasitaikė tau, skaitytuojau, kuomet nors važiuoti miesteliu, kurio visi alik vieno gyventojai yra iššluoti kokios tai galingos vicšnios. Tai ne liga, ne maras, nes nesimato gulinčių lavonų. Bet ačiu tam dar nejaukiau. Nė gyvo, nė numirusio; durys uždarytos, langai užkalti, tarytum stebėdamiesi žiuri, kaip galėjo čionai pakliuti keleiviai. Retkarčias prabėga keliu paliktas, apleista šuniukas, ar pralekia paukštis. Tai ir visa Nemuno vasarnamių gyvybė. Juk ypač dabartiniu, vasaros laiku, jose turėtų buti pilna žmonių, miškuose turėtų skambėti dainos. Bet tylu... tai vis besiartinančios karės prajovai.

Jau ir Zapyškis. Kuomet jin pribuvome, tai ką tik prasidėjo mišios. Mūsų mamutės nuėjo mišijų išklaušytų, irgi nusekėme paskui. Yra noras kiekvienoje vietoje šiek-tiek daugiau pamatyti. Sustojome kaip tik prieš Astramskio grįčią. Mūsų Didžiosios Lietuvos laikraštijoje irgi pasklydo žinių apie jaunučio Astramskučio gabumą. Tai 4—5 metų vaikutis, mokantis pukiai skambinti pianu. Mums pasisekė jisai regėti. Štai stovi prieš pianiną, rankutėmis vos siekia klaviaturą. Jisai nė truputį neatkreipia domos į skambinimą, jį labiau įdomauja atsilankiusieji svečiai. Skambinimą atlieka stačiai mechaniškai. Motina nuliudusiai taria, kad kas nors atsiimtų, tai visiems metams išleistų sunelį.

— Aš jau sena, savęs negaila, bet kad jis gyventų.

Jeigu vaikučiui būtų nusišypsojusi laimė, būtų užgimęs turtingoje šeimynoje, tai dabar, kaip fenomenas, važinėtu pasauliu, beduodamas koncertus. Lietuvoje-gi labai maža kas jį žino. Buvo tartasi pasizadėti duoti keletai ypatų bent po rublį, kad galėtų vaikutis lavintis savo pašaukime. Jei ne dabartinis sumišimo laikas, gal kas ir įvyktų. Tik kol audra neprauž, nieko neišeis. Gal tai viskas karės aukoms skirta.

Traukiame toliau miškais. Saulė prie laidos. Tik staigu iš mūsų miško pasirodo bent netoli desėtko vežimų pilnų žmonių.

— Visi jūs bėgate, o kur bėgsime mes, ką mes nusitversime—vaitoja ukininkė, prie kurios viensėdžio mes sustojome.— Vyrus išvarė į "vainą," likausi viena, ką aš padarysiu...

Vežimai prisiartino, sustojo. Pasirodo, jog tai važiuoja Vilkijon visi Naumiesčio apskrities valdininkai, pradėdant nuo šiek-tiek stambesniųjų ir baigiant "šmekeriais." Jiems įsakyta išsikraustyti. Musų apskritį nuvalė nuo visokios vyresnybės, nuo visokių valdžios įstaigų, tuo pačiu tarytum paskirdami jį karės mušio lauko dalele.

Visas šiek-tiek linksmesnis upas pranyko, išsiblavė, kuomet sutikome tuos bėgančius valdininkus. Musų įspudingas draugas karščiuojasi. Jam jau regisi, kad Šakių miestelyje sutiksime vokiečius. Šneka nesiriša. Slenka mintis, kad šiuo laiku išslinks iš pačamsių įvairūs plėšikai, vagis. Susispietę jie terorizuos apylinkinius kaimus. Jeigu kam nebus lemta buti apiplėštu prieš, tai tą atliks chuliganai.

— Reikia išvežti toliau moteriškes, gi vyriškiams organizuoti miliciją, kad apsigynus save.

Toku budu nesimezgė naujos kelionės pradžia—vežti artimas moteriškes. Bet paliekame šį sumanymą apsvarstyti namie.

Šakiai. Ar tai mums taip išrodo, ar ištiesų tai yra, bet viskame jaučiasi paslaptingumas. Priegtam jau naktis. Žmonės įmigę. Bet tuo regima miestelio tvarka. Išsikraščius valdininkams, miestiečiai iš kaleinos stato nakčiai vartą. Prie mūsų prieina žydėlis, kuriam išpuolė buti prie Siesarties tilto.

Jisai pasakoja, kad kaip pridedi ausį prie žemės, tai nuo Prusų pusės girdėti nuolatinis tratėjimas, net žemė linguoja— tai eina šaudymasis, anot jo.

Iš tamsumos išlenda įtariamoms išvaizdos žmogukas.

Žinai ką, bėgkime. Aš gavau slaptai žinią, kad Naumiestyje stovi daug Prusų vaisko. Jie sugriovė visą miestą, išpjovė žmones. Šią naktį žada pributi į Šakius. Bėgkime, kol nevėlu.

Slepiu nuo sankeleivių tą naują žinią. Patsai jai netikiu. Bet apylinkės upas, suerzinti nervai, pailsimas, šnabžda, kad gali buti ir taip. Tyliu, tegu jau velyj vienas žinau tą žinią. Kam čia visus erzinti. Tik skubinkim namon, kad nepagautų pakelyje.

Pribuvome. Tarytum našta nukrito nuo pečių. Iš nuovargio kitas miega ramiai, nič-nieko nejausdamas, kitas jautriai įsiklauso kiekvienan bruzdėjiman, šlamėjiman, ar neatsineša jisai ką nauja, bloga.

III.

Taigi važiuojame. Vėla pryšakyje kelias. Šiuo tarpu važiuosime skersai visos Kaunijos, priegtam arkliais. Smagu pasivažinėti, bet tiktai geru noru važiuojant. Dabar-gi iš prievartos... Karės vejamas ir priederme nulydėti mamutę ir kitas. Didžiu noru likčiau savo užkampyje. Tenai nesama nei vieno pakenčiamo kelio. Prisieitų atsisveikinti su patranka, jeigu įvežtų ją į tuos šuntakius. Priegtam čia gimtinė, čia liekasi nevienas širdžiai artimas žmogus. Bet reikia atsisveikinti su pažįstamais, artimais. Jau nežnia, ar susieisime daugiau. Gal kuris nors gulės žemelėje. Važiuojame. Su širdgėla atsiskiriu su savo kampeliu.

Kokių gi kalbų pasklydo po mūsų kampelį. Atbėgo uždususi kaimynė ir pranešė, kad pas kokį tai atvažiavo "soldatai," ką tik galėjo, viską atėmė, ką tik rado—suėdė, nulupo visus arklius ir taipgi suėdė. Visokių žinių paplito kampelyje.

Kamario dvarai. Šeimininkas kaž-kur išbėgo, nepalikdamas pinigų. Darbininkams nėra kuo užsimokėti. Jiems pasakė, kad jeigu nori turėti valgyti, tai tegu patįs apsidirba laukus, tuomet nereikės greitu laiku matyti bado. Nepaprastas reginys, kuomet matai dideliame lauko plotyje vos vieną, antrą darbininką. Kitur tik vienos moteris dirba. Jų visus vyriškius išvežė karėn, kuomet paskelbė mobilizaciją. Prisimena, tarytum skambės plačiuose laukuose dainos žodžiai:

"pačios arsim ir akėsim,
bet už ko tekėsime."

Juk nesėnai tuose plotuose buvo tokis gyvumas. Su kuo nepakalbėki, ką neužkalbinki, visi baidosi busiančio bado. Laukų nebus kam apdirbti.

Kokia tai moteriškė mosuoja, kad sustotume.

— Ar tiesa, klausia ji, kad visas Naumiestis išgriautas. Sako, sudegino bažnyčią, iškorė visus žmones?

— Ką čia žmonės plepa— raminame ją. Mes važiuojame nuo pat rubežiaus ir nič-nieko nežinome.

— Ir tikėk dabar,— aimanuoja moteriškė,—visi sakė Naumiestis sugriautas, o čia vietos žmonės užtikrina, kad ir kunigai gyvi. Netikėsiu kitų kalboms ir tiek.

Moteriškė nubėgo ir kitoms papasakoti apie girdėtąjį.

— O ką, ar leidžia pervaziuoti Nemunu—užklausesime dviejų keleivių.

— Mudvi vos spėjova. Atjojo kareiviai ir uždraudė. Mudvi vos tik spėjova išokti į valtį.

Še tau. Ar neprisieis mums grįžti atgalios, nepasiekus Pakuršės. Bet bandysime. Pasirodo, uždrausti tai uždraudė, bet tai atlikę kareiviai nujojo toliau. Tuo tarpu už pinigus perkelia kiek tik nori.

Lyg liuosėnis oras anapus Nemuno. Nors persikėlinu aplinkybėse nė kiek nepersimainė, bet kuomet manai, kad Kaunijoje bus ramiau, tai ir įsikalbi. Neilgam trukus susiradome arklius į Raseinius. Dabar tai pradžia mūsų kelionės. Vaziuosime, tarytum anų laikų klerikai į varnius.

Daug buvau girdėjęs apie žemaičius, nors iki šiol nebuvau pabuvęs jų krašte. Pasitaiko puiki proga juos pažinti. Girdėjau, kad žemės ukis pas juos stovi kurkas žemiau suvalkiečių. Bet didžiai nustebau, kuomet visi iki Raseinių laukai nevertė patvirtinti tų girdėjimų. Netiktai laukai geri, bet ir vietos gražios.

Kas pirmiausia man metėsi akysna, tai arkliai ir keliai. Suvalkija giriasi turinti daugiau plentų. Bet užtat visi kiti keliai mažai kam tikę. Vasaros laiku juose pilna dulkių ir dar daugiau duobių. Kaunijoje randasi vienas plentas, bet užtatai dauguma žvyro kelių. O jie daug geresni už tą patį plentą. Pamenu, kuomet kartą teko važiuoti plentu lijundžios metu, tai plentas siubavo, tarytum vilnys. Žvyrinis kelias tankiai pasitaiko it skobnis lygus.

Vaziuoji budavo Suvalkijos žydo arkliais, tai išmoksti kantrybės. Pažinsi mūsų plačiai žinomas "karietas," kuriomis ir Aišbė vaziavo. Žinosi, kad nerangiai jie išsirengia kelionėn.

— Ui, už pusadynio.

Lauki, lauki to "pusadynio" ir žiurėk, jau dvi valandį spėjo praėiti. Pradėjo važiuoti, tai bent dešimtį kartų sustos, kol pravažiuos penkis miestelio galą namus. Kol muša—arkliai bėga; kaip nustoja mušę, nustoja ir arkliai bėgę. Gerai tam, kursai vaziuoja dieną, tai visgi lyg "besisarmatydami" arkliai nenori sustoti, vežėjas užmigti. Bet kaip tik pradeda temti, tai gali rengtis guolin. Žinginia eidami arkliai išlėto siubuoja "karietą," nuo kurios viršaus girdisi vežėjo žyduko knarkimas. Tavo kaimynas irgi svajoja sapnų pasvietyje. O tai vis "belgų" nuopelnas. Prisiveisė pilna Suvalkija "belgų," teisingiau sakant, sumaišymo "belgų" su vietiniais arkliais. Iš paviršio jie gražūs, žugšti, stiprūs. Bet pabėgo keletą verstų ir puotoja, sušlampa. Nors ir šeria juos vienu šieniu, kursai daro arklius sunkiais, išpučiai pilvus. Ne tas žemaičių arkliai. Maži, kantrūs, greitai-ilgai bėga ir nepailsta. Suvalkijos ukininkas nustebtų pamatęs, kad žemaitis duoda arkliai avizų; mūsų pusėje retai kas taip paikina arklius. Todėl nereikėjo ilgai trankytis, kol sulaukėme kelionės galo. Ją Suvalkijos arkliai būtų atlikę savaitės laiku, žemaičiams užteko trijų dienų.

Kad bučiau ukininkaitis, turėčiau savo ukį,—butinai įgyčiau žemaičių veislės arklių.

Kelyje mes pavijome dvi žemaites, kurias pavėžino me iki Mituvos upės. Jos grįžo palydėjusios savo at-

sarginius-sunus. Viena perdaug šneki, kita visą laiką ištylėjo.

Pirmutinėji skundėsi, kad blogi laikai, kad verkusi-verkusi, kol atsiškyrusi su savo sunumi.

— Dabar viską ima. Mūsų išvarė visus galvijus, nepaliko nė vieno. Įsakė visus varyti, turi net-gi patįs pristatyti gyvulius. Atims viską, atims.

— O žinai ką—sako mūsų sankeleivė—pas mus žmonės viską, ką tik gali, sukavoja žemėje. Tuomet niekas nesuras ir patįs turės ką valgyti. Tu irgi daug nedejuok, o sugrįžus namon, tuojau imkis darbo. Vieton to, kad bėdavoti su kumutėmis, sukavoki, ką galėsi.

Bet žemaitės vis nesiramina.

— Ar girdėjai, Prusų karalius susirgo?—priduria me.

— Iš baimės!— atgijo žemaitė.

— Pasimelski, mažu numirs, tuomet viskas baigsis geruoju.

— Aš jau nesimelsiu. Tegu velyj kitos. Vistiek jis bus neramus tiek kraujo praliejęs.

— O į Prusą keli kimba. Jis gali nė dušios skvernuose neišnešti.

—Nugi!

— Jį muša rusai, francuzai, anglai ir japonai žada atvžiuoti.

— Ti žiurėk—nušvinta žemaitė. Ką mes prasti muzikai galime žinoti. Dabar jau ir svietas pradeda gudrėti.

— Juk mes ir muzikai, lietuviai, katalikai.

— Katalikai?

— Žinoma.

— Ką aš muzikė galiu žinoti.

Turbūt žemaitė nesitikėjo todėl, kad mes, jų papročiu, nesiėmėme kepurį prieš kiekvieną kryžių. Pravažiuovome Mituvą ir žemaitės rengėsi išlipti.

— Tik žiurėkit, kad nesibaugintumėt kita kitos— pridurė mūsų sankeleivė.

—Dėkui, dėkui, kad nuraminote, ką mes prastos muzikės žinome.

Vėla vieni. Kelyje priešais mus matosi dulkių, kas tai būtų. Pravažiuovę pamatėme, kad tai varo karves, galvijus. Didi kaimynė, keli šimtai galvų. Kiek pasčiau veža kelis vežimus šieno. Iki Raseinių mes pralenkėme keletą tokių kaimynių.

Šiuo tarpu pranyksta ir Kauno žemės ramumas. Tie gyvuliai taip ryškiai pasakoja apie karę. Iš Nau miesčio apskrities iškėlė visus valdininkus, taigi neliko kam palipti varyti galvijus. O čia, sako, visus iki vienam atima. Reikia varyti iki Radviliškio. Tenai gaunamos kortelės apie priėmimą, pagal kurias išmoka Vilniaus intendanturoje. Tos gyvulių kaimynės vėla sukelia įspudį, kad visgi netoli karės nubėgė... ir kas žin ar nubėgsime, ar nepapulsime į pačią ugnį.

Buvo vienuolika nakties, kuomet pasiekėme Raseinius. Juose mūsų laukė nauji prietikiai. Nuo kalniuko vežėjas paplakė smarkiau arklius, tik staigu: "stoi." Sulaiko. Pasirodo, miestan nakties laiku negalima nė įvažiuoti, nė išvažiuoti, neturint tam tikro leidimo. Likimės viduryje laukų, gal prašvitus ką ir sumansime. Mūsų laimei prajojo eskadrono viršininkas, kursai įsakė mus praleisti. Vėla sukame vežimą ir važiuojame. Kelias užbarikaduotas, istolo girdėti, kad tarška geležis. Manome, kad tai geležiniai vartai. Bet pasirodo, kad barikada susideda iš akėčių, žagrių, grėblių ir t. p. padragų. Patįs padėjome padaryti sau taką ir įvažiuoju į Raseinius. Miestelis pilnas atsarginių, kuriuos atvažiuo palydėti artymieji. Viešbučiai visi užimti. Et mus vis persekiojo pasisekimas. Lyg tyčia iš kur tai atsiradusi žydė siulo savo kambarius. Einame, ir nors ant žemės buvo įvairių mažiukų gyvulėlių, bet visgi pastogė. Nors ir kieta gulėti ant grindų, pasitiesus paklodę, bet visgi neužlis.

Grįžtame prie vežimo susinešti daiktus. Mus sutinka atsarginių patrolė. Vienas pataria rimtu, storu balsu, kad laikas gulti. Įdomūs tai kareiviai. Šautuvas ant pečių, kupra įlenkta, patsai susiguklins, viena ranka kišeniuje. Išvaizda, kokia tik nori, bet ne kareivinė.

Sumerkę akis, pabudome. Nekaip lenda ir miegas. Nuolat manosi, kaip bus su rytojaus važiuoju. Vietiniai vežėjai-žydai puikiai žino dabartinį dalykų stovį. Už vežimą lupa kiek tik nori, kiek tik numano. Mes nutarėme važiuoti į Radviliškį. Vežėjas gryna sąžine užprašė 20 rublių ir nieko nenuleidžia. Panorėjus derėtis, neduoda žodžio. Nori-nenori, bet reikia sutikti.

Dar reikia išgauti leidimas išvažiuoju iš miesto. Einame į karevinį viršininką, tasai siunčia į policijos vyresnybę. Pastaroji nieko nežino apie jokių važiuoju leidimus. Einame į eskadrono viršininką, tasai vėla siunčia į policiją. Tenai vėla nič-nieko nežino, dar tik laukia, ar negaus tam tikro pranešimo. Išvažiuoti nori ukininkai, laukiantieji jau keletą dienų ir nesulaukiantieji leidimo. Skundžiasi, kad patįs neturi ko valgyti ir arkliams pritruko pašaro. Savęs negaila, tik gyvulių. Ir kasžin dar kiek laiko turės laukti, kol mieste susikalbės, kam priguli išduoti leidimas. Prisiėjo laukti ir mums. Bet kaip tai ausies krašteliu dagirdome, kad kelias ant Baisogalos neužstotas kareivių ir neužbarikaduotas. Sulipome vežiman, suplakėme arklius ir išrukome iš Raseinių. Tegu sau lieka tie leidimai.

Raseiniai, toji Žemaitijos sostinė, savo išvaizda paliko menką įspūdį. Tiesa, miestas nemažas, bet purvinas, namai maži, mediniai, sunku surasti murą. Visoje Suvalkijoje Šakiai ir Prienai laikomi menkaisiais,

purviniausiais miestukais. Bet visgi tokiuose Šakiuose pasitaiko daug murinių namų, net-gi ištiesos gatvės. Džiaugėmės išbėgę iš Raseinių, gal jau nereikės antru kart jais važiuoti.

Pakeliui Šidlavon daug matosi kryžių arba "špokinyčių," kuriose sutupdyta įvairių rūšių šventieji. Ypač daug pasitaiko giraitėje prieš pat Šidlavą. Mūsų draugas, gimusis ir gyvenęs Žemaitijoje, pasakoja, koksai jam budavo su tomis smutkelėmis vargas. Pravažiuojant reikia kiekvieną pagarbinti. Jo jaunesnysis brolis išvažiuodamas pasikišdavo kepurę pa pažasčia, kad kartais užmigus, gink Dieve, nepravažiuoti kepinėje smutkečės. Mes besitariam, kad tai arumiausias stabmeldystos palikimas. Ir giliai tikintis turi pripažinti, kad šventųjų stovylos turi sąryšį su perkunais, pykoliais. Tuo labiau, kad šventųjų daugiausia pačioje Žemaitijoje, kur vėliausia įsigavo katalikystė, kur pilna buvo didžiųjų miškų, kur dar septynioliktame šimtmečiuje reformavimo laikais Šatrijos kalne sukūrė amžiną ugnį.

Iš Šidlavos važiuoju ne per Tytavėnus, bet kokiais tai šuntakiais stačiai ant Šaulėnų.

Žemė—smėlis, javai kuoblogiausi, žvirbliams reikėtų pasijieškoti. Šiais metais dar blogiau viskas užderėjo, nes nebuvo lietu. Grįčios duminės, retai pasitaiko su kaminu. Apskritai, duminės grįčios pasitaiko tankiau visos kelionės laiku, tik Pakuršyje pradeda retėti. Čionai tai patekome tikron Žemaitijon. Kelias prieš Raseinius arčiau rubežiaus, taigi šis, be abejo, turi savo įtekmę. Šidlavoje niekur nematėme karvių, tik viename žardyje buvo daug ožkų. Tai jos ir atlieka karvių priedermę. Juk tokiuose laukuose sunku išmaitinti karvę. Veltui taip garsinga Lietuvoje Šidlava "stebuklais," ubagais ir elgėtotmis. Ubagai atvažiuoja kruvomis, savuose vežimėliuose, ir apsuka plačius plotus.

Sulyginus javą, Kaunijoje jisai kur kas retesnis, negu Suvalkijoje. Net ir tokiose gerose vietose, kokia laikoma Pakuršė.

Arčiau gelžkelio vėžių jau pradėdame sutikti išbėgiojusius kauniečius. Nekoks kauniečių padėjimas. Tankiai atsitaiko šeimos, nežinančios kur yra atskiri jos nariai. Brolis nebuvo namie, kuomet visi važiuo. Kitas kur tai turėjo vasaros pamokas. Kuomet pasiūbaigs karė, nutils sumišimas, bus darbo kolei kits kitą susiras. Mes matėme kauniečių Šaulėnuose, Radviliškyje, Pašrintinį. Sako, daug pribuvė Panevėžin. Visur jie išsimėtė, palikę mieste namus, rakandus. Dauguma ko nors neris, kuomet prireiks sugrįšti atgal, gal ir nevieno namai bus sugriauti.

Kaimuose išsiveizė ramiai, nes nevisur dar žino apie karę. Didesnis brudėjimas miesteliuose. Kiekvienas, sužinojęs, kad esame suvalkiečiai, mano kad suteiksime daug naujų žinių ir lenda įvairiais klausimais.

Mes bent keletas dienų nematę laikraščių klausinėjame jų apie paskutinius atsitikimus. Mums pasakojo, kad jau keletos dienų, kaip prie rubežiaus atkakliai mušasi, degina sodžius, nuo kaimiečių viską atima. Viena mergina pranešė, kad ir iš moterų atima visus rubus, palikdami tik marškinius. Klausaisi ir niekaip negali sumanyti kam prireiktų kareiviams moteriški sijonai. Visur sakome, kad apie rubežių dar ramu. Nors ir nemelavome, nes mums išvažiavus nebuvo tokių įvairių kalbų, ar gal tik negavome tuomet įsiklausyti.

Geležinkelio stoytje vėla labiau jaučiasi besiantinant karė. Veik kas valandą pravažiuoja prekių trukiai pilni žmonių, suvažiavusių iš įvairių vietų: Kauno, Vilkaviškio, Liepojaus; vis iš vietų, kur greičiausia bus mušiai. Trukiai pilni, bet žmonės vis lenda. Per neapsižiurėjimą meta daiktus ant gulinčių vaikų ir juos prislėgia. Radviliškyje mačiau du tokiu vaiku, kurie vienas jau buvo numiręs. Pasakoja, kad neviena motina turi prislėgtą vaiką. Einant miestelin sutinkame manifestantus. "Tegyvuoja rusų kareivija!" Bet karės nori tiktai... supuvusieji, susiguklinusieji seniai ir 10—15-mečiai vaikai. Manifestantus seka nemaža žioplų. Tokių lygią prisėjo matyti ir Kaune. Visur jos vienos išvažios.

Mūsų kaimiečiai irgi pajuto tą besiantinančią karę. Man prisėjo regėti sekantį atsitikimą. Radviliškio kraštoje ką tik gavo laikraščius. Nekantriai laukusieji miestiečiai veikiai juos išėmė. Kampe apie skaitantį "stražniką" susirinko atsarginių kuopelė. Jisai, vos sudėdamas žodžius, skaito paskutinius atsitikimus.

Prie langelio preina matomai irgi atsarginis, paduoda kningelę.

— Ar galima joje parašyti, kad jeigu aš numirsiu, tai pinigų galėtų atsiimti kitas—sako jis.

Jaučia audrą, kuri gali ir jam palikti žymių. "Jeigu aš numirsiu." Gal but tai auklėtinis, šeimos tėvas ir tik tais pinigais gali aprupinti paliktuosius. "Kuomet numirsiu, tegu nors jie kelioms dienoms turės ko valgyti..."

Bėgsime dar toliau nuo to miesto bruzdėjimo. Nors jau artinosi kelionės galas. Dar priseis buti tiktai keletą valandų kelyje. Radviliškyje skyrėmis, du važiavo Rosijon, o mes Pašvintinin.

Apie Šidlavą matėme tik medinius kryžius, smutkeles. Dabar pradeda pasitaikyti ir akmeniniai kryžiai, netgi paminklai. Matyti labiau pasiturį sodiečiai. Mūsų krašte jeigu priseina kapuose pastatyti medinis kryžius, nekalbant apie akmeninį, tai irgi esti nemenka užduotis. Čionai žmonės iš savo gero noro net ir viduryje laukų prisitupdo smutkelių. Gal dievotesni už mus.

Nors ir nežinojome kelio, bet pasisekė papulti kaip tik reikalingan sodžiun. Tarytum ir ramu. Iš vieno užkampio, gulinčio prie pat rubežiaus, patekome kitan, jau Pakursėje. Mažas skirtumas, tie patys neišvažiuojami keliai. Laukime, kol juos prilis rudens lytus, tuomet ne tik prūsų, bet ir rusų kareivis neužklius šion pusėn. Žinios ateina bent savaite suvėlintos. Bet visgi ateina. Senoje mūsų vietoje suvisu nėra krasų, jos išvežtos, nėra laikraščių. Gyvendamas tenai butum nutolintas nuo gyvenimo. Kuomet viskas nurimtų, užsibaigtų karė, tai but galima pasiskaityti apie pėrgyventus laikus. Gal nesitikėtų, kad visa Europa sujudo. Lauktum, lauktum kol nepasigirs šuviai. Dabar nors ir savaite vėliau, bet visgi šį-tą žinome.

Tik žmones kokie tai tolimesni. Tai ne mūsų laukininkas-suvalkietis. Bevažiuojant klausiamo kelio, gal kartais žino.

Sustojęs, apžvelgs visą nuo kojų ir vežimą nuo ratų. Tuomet pratars:

— O iš kur važiuojat?

Susitakai kelyje važiuotą ar pėstį. Ne žodžio nepratars. Musiškis bent "labas" pasakytų, arba pagarbinti. Šitas nė žodžio. Dargi pažiuri kaip tai paniuromis. Ne savose vietose.

"ten šalėlė daug meilesnė,
juoda duona daug gardesnė."

Bet ir tos neduoda. Tautų karė atima iš mūsų kaimiečių duonos kąsnį. Girdisi, dauguma Lietuvos žemės rekvizicijai skirta. Gal viską ištėros, pajuodusius griuvėsius paliks. Tik jei išliksime gyvi, vėla sugrįžime. Neramu ir šiaip sėdėti vietoje. Vely arčiau ugnies, arčiau savo vietos, artimos....

Žmonės pasakoja, kad paimta ne tik Čenstachavą, bet ir karštai, gal tik "cudamos" Šidlavos betruksta. Jų mintis greičiausia šventenybes sužino. Trijų valandų laiku paėmė tris musiškiaus miestus, išmušdami tris tukstančius kareivių.

Lauksime, ką lemia rytoj. Apie Šaulius kasa griovius, daro pylimus. Kol vėlybos nedėlios žinios ateis, gal patys užgirsime šuvius, gal vėla teks karės vejamiem irties toliau....

Draudeliai ir Kaunas.

Sn.

31-VIII-14 ir 19-VIII-14.

DAILĖ IR MENAS.

—o—

Nuo Redakcijos. — Šiame skyriuje dėsiame netik dailiosios literatūros šmotelius, bet dar dėsiame raštų, paliečiančių pačių dailę. Kviečiame sandarbininkus talkon.

“L. M.” Redakcija.

Philadelphia Dailės ir Meno Akademijoje net per kelis mėnesius traukėsi 110 metinė dailės paroda, kuri užsibaigė paibaigoje vasario mėnesio.

Čia buvo išstatyta 400 įvairių paveikslų. Dailininkas W. H. De B. Nelson'as, rašydamas *The International Studio* šios parodos apžvalgą, pažymi, kad iš geriausių parodoje išstatytų paveikslų buvo *English Nurse*, pieštas Martha Walter; *An Actress Cleopatra*, pieštas Arthur B. Carles; *Mother and Child*, pieštas Mary Cassott, ir *La Donna Mi-Vilata*, pieštas Philip Hall.

Parodoje išstatyti paveiksmai suteikė kritikui malonų įspūdį. W. H. De B. Nelson'as sako, kad Amerikos dailė auga ir ilgainiui išsidirbs savitą toną.

Dailės paroda Washingtone. — Nuo gruodžio 15, 1914 m., iki sausio 24, 1915 m. *Corcoran* Dailės Galerijoje, Washingtone, traukėsi aliejinių piešinių dailės paroda. Už geriausių šioje parodoje išstatytus piešinius buvo skiriamos dovanos.

Pirmą W. A. Clark'o dovaną—2,000 dol.—ir *Corcoran*'o aukso medalį laimėjo Mr. J. Alden Weir už piešinį *Miss de L.*; antrą dovaną—sumoje 1,500 dol.—ir *Corcoran*'o sidabrinį medalį laimėjo Mr. Charles H. Woodbury už paveikslą, užvardintą *The Rainbow*; Gifford'as Beal laimėjo trečiąją dovaną, sumoje 1,000 dol., ir bronzinį medalį už paveikslą, kuriame atvaizdinta svetimaučiais apgyventa viena New Yorko gatvė. Paveikslo antgalvis—*The End of the Street*. Ketvirtą dovaną, sumoje 500 dol., laimėjo R. B. Farley už piešinį, kuriame neapsakomai dailiai atvaizdinta New Jersey valstijos viena jurių pakraščiu. Paveikslas užvardintas — *Fog*.

Tarp Dailininkų.—Tarp skulptorių uzima vieną pirmųjų vietų dar jaunas skulptorius—Edmond T. Quinn. Iš geriau pavykusių jo skulptūros tvarinių reikia pažymėti: *John Howard*, *Williamsport, Pa.*, *Zoratio Stovyla*, *Brooklyn Institute*, *Francis Wilson*, *Edwin Booth*, *Allan Pollock*, *Edgar Allan Poe*—garsaus Amerikos poeto ir k.

Kritikas sako, kad dabar, kuomet yra tiek daug įvairių dailės tvarinių, tiesiog sunku išsilaikyti kėnos nepaimituojant. Quinn'as-gi nieko neimituoja.

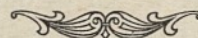
Jis tveria, rods labai paprastą, bet begalo originalę dailę ir tuo parodo pasauliui savo genialumą.

Quinn'as yra kilęs iš airių tėvų. Mokinęs dailės Philadelphia Dailės Akademijoje po Thomu Eakins ir Francuzijoje su garsiu skulptoriumi Ingalbert'u.

Kaip tarp skulptorių figuruoja Quinn'as, taip tarp piešėjų Ossip L. Linde. Linde irgi rods piešia paprastus paveikslus, vienok jie visi pasižymi originaliu savo ypatingumu, spalvų pritaikymu ir nepaprastu natūrališkumu.

Iš geresnių jo paveikslų yra *Venecijos Prekyvietė*, *Tinklo Taisymas*, *Prie Seno Tiltu* ir *Prabėgantiji Debesiai*.

Linde yra gimęs Rusijoje. Jis gerai pamena Turko-rusų karę. Pirmą apšvietą įgijo Rusijoje, todėl gerai pažįsta Rusijos žmonių psichologiją. Dabar Linde gyvena Amerikoje ir yra žymus dailininkas.

KOLUMBO LAISKAS.

—o—

Šis laiškas rašytas, 1493 m., į Luisą de Sant Angel, Aragonos izdininką, su tikslu apreikšt Hispanijos Karaliui apie atradimą Vakarinės Indijos.

Tamista:

Numanau, kad jūs nudžiugsite iš mano pasisekimo, kurį mūsų Viešpats man suteikė mano kelionėj. Rašau Tamistai šį laišką apsakdamas, kaip, po trisdešimts-trijų dienų mano kelionės, atradau daugybę salų apgyventų žmonėmis. Delei jų (Hispanijos karaliaus ir karalienės) Augštybės nekurias iš jų užėmiau be jokios opozicijos ir iškėliau hispanišką veliavą. Salą, kurią pirmiausia atradau, užvardinau *San Salvador*, Jo Dieviškos Augštybės atminčiai. Šią salą indionai vadina Suannaham. Antriai salai daviau vardą *Santa Maria de Concepcion*; trečiai, *Fernandina*; ketvirtai, *Isabelia*; penktai, *Juana*; ir taip kiekvienai daviau kitokį vardą.

Pribuvęs į Juaną plaukiau jurių pakraščiu vakarų link. Ši sala pasirodė man tokia didelė, joguei maniau, kad tai Kathay provincija. Vildamasis rast kokius nors miestus, ar kaimus tęsiau savo kelionę tolyn. Tačiau, apart kelių mažai apgyventų vietų, su kurių gyventojais negalima buvo sukalbėt, nieko tokio panašaus neatradau. Žiemai bunant šaltai ir dideliame vėjui metant mūsų laivus, sumanėme plaukti pietų link. Be plaukiant mus patiko da didesnė audra, kuri ir priverė apsistot tuloje prieplaukoje. Iš čionai pasiūčiau keletą savo jureivių jieskot miestų; taipat ir karalių. Jie atrado daug mažų valstijėlių, bet be jokios valdzios.

Paplaukus apie šimtą septynias lygas*) priplaukėme kitą salą, kuriai daviau vardą *Hispaniola*. Ši sala buvo beveik didžiausia. Joje radosi daug priplaukų ir vingiuojančių upių. Scenerija labai puiki: kalnai, medžiai, tartum, dangų remia. Medžiai įvairios rūšies, ypač pušys, tai stebėtinai didelės; taipat įvairius vaisius neša. Lakštingala ir kitoki įvairūs paukščiai čiulbėjo spalių mėnesį. Žaliuojančios pievos tarsi liuliuoja it jurės. Ant šios salos taipat yra daug medaus. Toliau į vidų yra didelės metalo kasyklos ir daugybė gyventojų. Nors kalnai ir augšti, tečiau derlingi, kaip ir lygumos. Da toliau atradom aukso kasyklas. Geležies ir plieno nesiranda, todėl vietos gyventojai vartoja medinius ginklus.

Tankiai pasiūsdavau savo žmones į miestą su žmonėmis pasikalbėt. Bet jie yra toki bailūs, kad pamatę, musiškius neprisileidavo. Pagalios mes su jais apsipažinome ir kur tik apsistojau, visur buvome gerai priimti. Aš jiems daviau to, ko tik turėjau—drapanų ir kitokių mažmožių—neimdamas atlyginimo. Bet jie yra labai bailūs ir neužsitikinti žmonės. Teisybė, kuomet jau jie pradėjo mumis užsitikėti, paliko gerais draugais. Atiduoda viską, ką tik turi, bi tik parodžius savo meilę link mūsų. O jiems, kad ir mažios vertės ką duodi, tai ir tuo pilnai užsiganėdina. Uždraudžiau savo žmonėms menkos vertės daiktus duoti. Vienas iš mano jureivių turėjo odinį diržą, už kurį gavo du ir pusę kasteliono aukso; kiti da ir už menkesnius daiktus taipat gavo daug aukso.

Šių salų gyventojai neturi nė jokios religijos; tečiau tiki, kad visa galybė, kuri valdo visatą, randasi danguje. Bandžiau juos patraukt prie krikščionybės, idant mylėtų ir tarnautų vienam Dievui. Jie tvirtai tiki, kad aš su savo žmonėmis nužengiau iš dangaus. Kur tik apsilankiau, visur gavau tą nuomonę. Nors jie ir esą pagonis, tečiau ne nuožmūs. Genijų pas juos nesiranda. Pirmiau mūsų pribuvimo apsirengusių žmonių jie nebuvom matę; nėgi laivų, kaip mūsų, neturi.

Pribuvęs Vakarinėse Indijose pirmą salą paėmiau per prievartą nuo vietos gyventojų. Paskui nuo jų gavau informaciją apie kitas vietas. Greitu laiku pradėjome susikalbėti žodžiais ir pasirodymais. Laikydami jie mane, kaip iš dangaus nužengusi, visur, kur tik nuėjome, jie mane, kaip toki, perstate kitiems gyventojams. Kaip seni, taip ir jauni, kaip maži, taip ir dideli bėgo mus patikt, atsinešdami valgių ir gėrimų, kuriuos davė mums su didžiausia paguodone.

Minėtų salų gyventojai turi daug įvairaus didumo valtelių. Jie jomis atlieka šiokių-tokių komercijinius susisėsimus. Nekuriuose laiveliuose susėda po septynias-aštuonias dešimtis asmenų. Visose šiose salose

patėmiau žmonių skirtumą kalboj ir papročiuose, tečiau pastebėtinai vieni kitiems prijaucia.

Manau, kad Hispanijos karalius pats nuspręs apie jų atvertimą prie krikščionybės, kuriai, man atrodo, jie bus prielankūs. Ši sala yra maž-daug tokio didžio, kaip Anglija ir Škotija kartu. Apie šimtą ir septynias lygas į vakarus pasiilko dvi provincijos neapimtos, iš kurių viena yra vadinama *Aron*. Jos gyventojai uodeguoti. Kiek galima sužinoti nuo indionų, tai šios provincijos ilgis siekia penkias-šešesdešimtis lygų. Prie to reikia pastebėti, kad indionai yra gerai susipažinę su tomis salomis. Sala Hispaniola yra didesnė už Hišpaniją. Ji turi ilgio apie šimtą aštuonias dešimtis lygų. Šią salą verta neapleisti ir turėti savon globon. Aš apėmiau visas šitas salas ir galima jas absoliutiškai valdyti, kaip Kastijos kunigaikštystę.

Hispanioloj randasi geriausios ir didžiausios aukso kasyklos. Taipgi paranku su pirklyba, kaip kad ir Khanoj. Apėmiau didelį miestą, kuriam daviau vardą *Navidado Miestas*. Aš pradėjau portus statyti, kurie turi but tuoj užbaigti. Palikau užtektinai apginkluotų žmonių, kurie turi užtektinai gyvenimui reikalingų daiktų ant visų metų. Taippat palikau dailydžių, kurie, reikalui priėjus, dirbs laivus. Aš esu gerai susidraugavęs su salų valdovu ir jis mane laiko net savo broliu.

Kaip pirmiau minėjau, šių salų gyventojai vaikščioja nuogi ir esti gal bailiausi žmonės pasaulyj. Jie nevartoja nė jokių ginklų. Visose šiose salose paligamizmas nėra praktikoje. Tečiau karaliui arba augštesnėms ypatoms daleistina turėti net iki dvidešimt pačių. Moteris dirba daug sunkesnius darbus, negu vyrai ir savasties nieko neturi. Jeigu tulos ir turi ką, tai dalijas tarpe savęs, ypač valgi. Čiabuiviai nėra taip juodi, kaip Gvinejos gyventojai, tečiau jų plaukai yra labai šiurkštūs. Kur saulės spinduliai užgauna, ant tos kuno dailies plaukai neauga. Čia saulės spinduliai labai karšti, nes sala esti apie dvidešimt laipsnių nuo ekvatoriaus. Šios salos labai kalnuotos ir žiema labai šalta, bet žmonės prie to pripratę.

Antroj saloj randasi kanibalų. Jie turi daug greitų laivelių, kuriais irstosi apie visas šitas salas. Jeigu jiems pasiseka, tai viską pavagia nuo ktų žmonių. Plaukus nešioja ilgus, kaip moterių. Ginklus vartoja nendrinis su užsmailintais galais. Geležies visai neturi. Moteriškų darbų nėra, užtat moteris apsiginklavusios, eina kartu su vyrais medžiotų.

Man sakė, kad yra kita sala da didesne už Hispaniolą, kurios gyventojai visiškai plaukų neturi; taippat sakė, kad toje šalyje randasi daug aukso.

Ką aš atradau šioj savo kelionėj, galiu viską atiduot Hispanijos valdovui, jeigu jis norės. Galiu prisijust vatos, kvepenčių žolių ir kitokių brangenybių. Vata iki šiolei buvo atrandama tik Graikijoje, Chiose ir

*) Lyga—jurių mylia.

Signorijoj. Vergų galiu prisiūsti tiek, kiek karalius jų reikalauja.

Ištikro, gal aš bučiau galėjęs daug daugiau nuveikti, jeigu bučiau turėjęs daugiau žmonių su savim. Apie

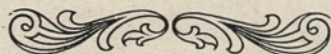
šitas salas buvo daug kalbama, tečiau dauguma manė, kad tai tik pasakos.

Maž-daug aprašęs savo kelionės vaisius, baigiu šį laišką rašyti.

K. Kolumbo.

15 vasario, 1493.

Iš Anglų kalbos vertė J. Naujalis.

Raštu

Peržvalga

From Locke to Montessori, by William Boyd, M. A., B. Sc., D. Phil., Lecturor in Education in the University of Glasgow, England. Išleido Henry Holt & Co., New York, 1914 m.

Geros knigos—tikri žmogaus draugai. Gerų knigų netik mūsų raštija pasigenda, bet prisieina, tisiog pasakius, kartais net keletą “šlamštų” perskaityti ir tokioj plačioj anglų literaturoj, kolei atitinki skaitymo vertą kningą.

Prie geresniųjų ir rimtesniųjų veikalų reikia priskaityti dr. Boyd'o virš paminėtą labai rimtą ir ytin žingeidų veikalą. Su šiuo veikalu pravartu sueiti artimon pažintin tėvams, vaikų augintojams, aplamai, visiems žmonėms, inteligentijai, o ypač pedagogams. Veikalo autorius vikriai piešia pedagogikos historiją, svarbesniasios jos epochas ir ypatas, kurios sutvėrė šias epochas. Galop prieina prie dr. M. Montessori ir gvildena josios naujai išrastą pedagogišką metodą. Autorius kritikuoja dr. M. Montessori pedagogišką metodą.

World's Works magazine, 1912 m. rašė, kad dr. Montessori sukėlė naują edukacijos judėjimą, kuris perverčia mokyklas netik Italijoje, bet taipgi greitai progresuoja ir kitose šalyse. Birželio mėn., 1911 m. Šveicarijoje tapo perleista įstatymas, kuris reikalauja, kad šalies viešose mokyklose būtų įvesta Montessori mokymo sistema. Pereito rugsėjo mėn. dvi modelini mokykli tapo atidaryti Prayziuje. 1912 m. Anglija ir-gi rengėsi įsteigti Montessori mokyklas. Be to, jas mano įsteigti Indijoje, Chinijoje, Mexikoje, Koreoje, Argentinos respublikoje ir ant Honolulu salų. Suv. Valstijose tokios mokyklos tapo įsteigtos New Yorke ir Bostone ir ponia Montessori gavo nuo mokytojų pakvietimą pributi Suv. Valst., nes jie nori, su jos pagelba, plačiau ir fundamentaliau susipažinti su josios mokymo metodomis.

Visą tai kningos autorius turėdamas omenyje, kaip pedagogas, klausė savęs, ar dr. Montessori mokymo sistema yra nors kuo geresnė už buvusias? Ar-gi

jos sistema yra be silpnybių ir tinka, kaip Italijai, Chinijai, Indijai, taip ir Vokietijai, Anglijai, Francuzijai, Suv. Valstijoms ir kitoms augštai kulturiškoms šalims? Idant kiek rimčiau šią pedagogišką pinklę išvyniojus, išaiškinus,—autorius nusprendė parašyti tinkamą kritiką.

Dr. Montessori ėmė medžiagos savo sistemai iš taip vadinamo “idiotų apaštalo,” garsaus francuzų mokslininko ir pedagogo Ed. Seguin. Dr. Boyd'as nurodo, kad ne Seguin buvo pirmasis, kuris gydė idiotus, kuris daug kuo prisidėjo prie pedagogikos tobulumo, bet anglas, John Locke, davė vis-kam pradžią.

Čia galima paabejoti, kad anglas buvo pirmas, kuris daugiau už kitus pasidarbavo pedagogikos srityje. Galime klausti, kodėl ne francuzas, ne vokietis, ne šveicaras, ne rusas, ne hispanas, bet anglas surado pedagogikos raktą? Autorius, pats anglu budamas, gal perdaug suteikia savo tautiečiui, John Locke'ui, garbės ir padaro jį pirmtakunu pedagogikos dirvoje. Juk Francuzijoje tapo įsteigtos pirmutinės augštenės mokyklos ir universitatės. Visiems aišku, kad mokykla be pedagogo visai negali gyvuoti taip, kaip augalas be vandens, be drėgnumo. Jei Francuzijoje pirmiausiai tapo įsteigtos augštesnės mokyklos, todėl aišku, kad ten pirmiausia buvo ir atsakančių auklėtojų-pedagogų. Jei, daleiskime, autorius būtų čia ir prasilenkęs su teisybe, visgi, manding, tas nėra taip svarbu. Daug svarbiau yra tas, kaip autorius gvildena dalykus.

Pirmon vieton, kaip sakiau, autorius ima anglą, John Locke, ir pabriežia trumpą jo biografiją.

Iš šio biografiško piešinėlio suzinome, kad Locke buvo nepergeriausiai pasiturinčių tėvų sunus. Ėjo šiaip augštesnius mokslus, o paskui kiek studijavo medicinos, kurios jis nebaigė. Nežiurint į tai, jis visgi praktikavo mediciną net kelis metus. Toliau, padėjęs medicinos praktiką šalin, atidžiai užsiiminėjo pedagogika, nebylių problema ir, aplamai, edukacija. Tarp kitko jis pasauliui patiekė net kelis gerus veikalus, k,

v., *Straipsniai apie žmonių supratimą, Mintis apie edukaciją ir k.*

Locke gyveno tarp 1632—1704 m.

Autorius, pažymėjęs kitus, ne taip žymius pedagogus, kurie sekė Locke, apsisotoja prie garsaus francuzo-pedagogo, *Jean Jacque Rousseau*, ir plačiai kalba apie jo nuomonę kas link pedagogikos ir išdirbtų pedagogikos taisyklių.

Apie mažus kudikius Rousseau sako: "Pradėjus gyventi, kuomet atmintis ir imaginacija yra neveiklios, kudikis apribuoja savo atidą tuo, kas tikrai paliečia išmintį. Jis nori palytėti ir vartoti viską. Nereikia suvaržyti jo neramumą. Tai yra neatbutina jo žinijos dalis. Tikrai žiurėdamas, čiuvinėdamas, klausydamas ir viršiausia visako, tik palygindamas regėjimą ir dasilytėjimą, kudikis išmoksta suprasti šaltį ir karštį, kietumą ir minkštumą, sunkumą ir lengvumą kunų; taipgi išmoksta nuspręsti jų dydį, formą ir visas jų fiziškąsias ypatybes." Rousseau toliau priparodinėdamas, kad geriausią lekciją mokinys išmoksta ne iš kningos, bet iš gamtos. Jisai sako: "Tik besikilnodami sužinome, kad be mūsų dar yra kiti daiktai, tik mūsų pačių besikilnojimu mes sužinome, įgauname nuomonę apie erdvės plotį, dydį."

Rousseau, mat, netikėjo į kningas, teksto mokslą. Jo nuomone, žmogus privalo išmokti didsenę lekciją iš gamtos, nes tik ji yra tikra kninga.

Rousseau visai netikėjo, kad kudikį galima varu išmokyti, taip sakant, jis netikėjo, kad kudikis turi lekcijas išmokti iš kningos ir jas iš atminties žinoti. Jis pilnai sutiko, kad vaikas turi liuosai ir praktišku patyrimu mokytis lekcijas. Tik praktiškas darbas, Rousseau nuomone, geriausiai išlavina protą, ištobulina mintį ir įkvepia teisingumą. Jisai sako: "Mes negalėtume dasilytėti, matyti arba girdėti, jei nebutume anksčiau išlavinti. Todel supratimą prisieina pirmiausiai tobulinti, idant mes galėtume turėti omeny teisingą nuomonę apie matomus daiktus. Iš šių dalykų, o ne iš kningų, vaikai privalo mokytis ir įgauti svarbiausią edukaciją."

Kaip matome, taj Rousseau pilnai stovėjo už tai, ką nudien turime gamtamokslų ir fiziškųjų mokslų laboratorijose. Jis tikrino, kad sausai "iškaltos" lekcijos, be praktiško vartojimo, kudikių protuose ilgai nepasilieka. Visas mokslas turi buti parenttas praktika, o ne teorija.

Dr. Montessori kaip tik laikosi veik tos pačios nuomonės. Jos metoda irgi remias ne kas yra kningoje parašyta, to išmokimu ir iš atminties žinojimu, bet luosu besimokinimu ir patyrimu. Idant geriau suprasti dr. Montessori mokinimo metodą, autorius ir priveda net čielą eilę tų pedagogų, kurie maž-daug laikės tos pačios nuomonės, kai ir Montessori. Taigi, autorius

pažymi, kad dr. Montessori systema nėra jau taip originalė, kaip apie ją seniau manyta.

Dabar autorius trumpai paduoda garsaus moksliniko ir pedagogo Itardo (1775—1838) trumpą biografiją ir jojo stambesniuosius darbus.

Jis buk tai išradęs kasžin-kokius įtaisus, kuriais mokino nebylius. Šie jo įrankiai po jo mirčiai pasuliui likosi nežinomi.

Iš svarbesniųjų jo veikalų nudien pasauliui žinomas *Ausių ir girdėjimo ligos*.

Edouard Sguin (1812—1880), iš kurio veikalų dr. Montessori ėmė daug medžiagos, yra vadinamas "idiotų apaštalu." Dr. Boyd plačiai kalba apie Ed. Seguin'ą, jo darbus, kaip jis mokino idiotus, ypač vieną laukinį, kuris nemokėjo kalbos ir bijojo civilizuotų žmonių.

Netik francuzai augštai apvertino jojo darbą ir Seguin'ą laikė augštoj pagarboj, bet dar iš kitų šalių žmonės plaukė į Francuziją su tikslu susipažinti su Seguin'u ir su jojo metodomis. Tuo laiku Seguin buvo populiariškiausiu žmogumi pasaulyje.

1846 m. Seguin parašė labai žymią kningą antgalviu: "*The Moral Treatment, and Education of Idiots and other Backward Children*." Šioji jo kninga netik Francuzijoje, bet ir visame pasaulyje sukėlė labai didelį klegėsį. Popiežius Pius IX prisiuntė autoriui, Seguin'ui, laišką, kuriame širdingai dėkojo už tokį ypatingą veikalą.

Karštasis, užsidgęs žmonių upas, viską sunaikina. Francuzijos Didžiosios Revoliucijos asmenims to upo jau tik nestokavo. Jie, begriaudami senąją tvarką, podraug neaplenkė net ir labai svarbių ir naudingų įstaių. 1848 m. revoliucionieriai netik sujaukė, sumynė, visą Seguin'o darbą, bet dar ir jis pats greituoju turėjo prasišalinti iš tėvynės.

Atvykęs į Suv. Valstijas, Seguin tulą laiką gyveno Ohio ir Pennsylvanios valstijose. Toliau nuvyko į New York'ą, kur gyveno 20 metų ir čia užbaigė savo amželį.

Priėjęs prie Marės Montessori, pirmon vieton autorius papiešia jos trumpą biografiją.

Dr. Montessori gimė 1870 m. Medicinos mokslą baigė Romos universitatėje. Ji buvo pirma moteris Italijoje, kuri lankė universitatę ir gavo medicinos daktaro laipsnį.

Po tulo laiko ją pakvietė tarnauti psichiatricos klinike, kaipo asistentę. Čia bedirbdama turėjo progos lankyti beprotnamį, kur ji labai užsizingeidavo lunatikais vaikais. Toliau Montessori interesavos pedagogika ir paklausa, kaip galima protiškai sergančius vaikus išmokyti? Ilgainiui, pasiremdama Seguin'o metodomis, sutvėrė, arba, teisingiau sakant, išvystė savo originalę mokinimo metodą. Fundamentalus Montessori

metodos pamatas yra— *vaikų laisvė jūjų sontaninėje manifestacijoje*.

Be to Montessori išrado didaktišką aparatą, kuris susideda iš 26 dalykėlių, su kurių pagalba galima lavinti kudikio visas proto ypatybes, išimant skonį ir uoslę.

Montessori pilnai stovi už savo išrastą didaktišką aparatą ir draudžia jį imimtuoti prastesniais. Dr. Boyd pažymi, jog neatbutinai reikia laikytis Montessori aparato. Gali būti bile aparatas, kuris tik atsako šiam tikslui.

Aplama dr. Boyd'o, kaip mokytojaus ir pedagogo, mintis yra tokia: Montessori sistema nėra pedagogikos ir edukacijos historijoje naujas daiktas. Daug sistemų atgyveno savąsias dienas, tad nėra mažiausios abejonės, kad ir Montessori sistema laukia tokio pat jau likimo. Pati sistema galinti patenkinti Italiją ir toje šalyje gali būti net labai naudinga, bet tas dar nereiškia, kad ji turi būti lygiai naudinga Anglijai, Amerikai, Francuzijai ir kitoms tautoms. Dr. Boyd pažaria pirmiau atsakančiai ir kritiškai sistemą ištyrinėti, išbandyti, o tik tada, jei ji bus praktiška, įvesti mokyklose. Jis laikos tos nuomonės, jog "katę maiše" nepridera pirkti.

Dr. M. Montessori savo išrasta ir šiek-tiek išvystyta sistema pasiekė jau net ir lietuvius. TMD. Literatūros Komiteto tuli nariai svarstė išversti iš rusų kalbos ir dr-jos kaštais išleisti kningelę, *Naujoji Pedagogika*, kur apibudina dr. M. Montessori, taip vadinamą, pedagogišką sistemą. Ar to susilauksime, ateitis parodys.

Ir da kartą sakau, kad dr. Boyd'o veikalas yra originalis turiniu, rimtas, žingeidus ir vertas skaitymo. Čia susiduri su historija, biografijomis, pedagogika, mokslu ir rimta, švelnia kritika. *Alfa*.

Kaip pasimokinus plaukti, parašė J. O. Širvydas, *Jaunosios Lietuvos* leidinys, 1914 m., 64 pp., čienia 20c.

Nedidelė, bet dailiai išleista kningelė. Čia telpa daug iliustracijų, kurios paaiškina apkalbamuosius dalykus.

Sportsmanams, nemokantiems, bet norintiems išmokti plaukti, patartina šią kningelę įgyti. Šioji kningelė, nors neverta daug apie ją kalbėti, vis-gi yra naujanybė mūsų jaunutėje raštijoje.

Karė ir raštija. — Nuo karės daug nukenčia laukai, medžiai; daugiausia vienok nukenčia ir perneša visokių karės žiaurumų kariaujantieji kareiviai. Ne mažai kenčia ir tie gyventojai, nekalti žmonės, ant kurių laukų karė siaučia. Pagalios prisieina imti domon ir tai, kad nemažiau už kitus nuo karės nukentėjo laikraštinkai, laikraščiai, literatai ir raštija.

Kitą kartą mūsų žurnaluose buvo kalbėta apie karės įtekme į literaturą ("J. L." No. 11.), dabar, nors

visai trumpai, meskime žvilgį į tai, kiek literatura-jau nukentėjo nuo karės.

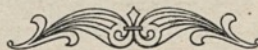
Anglijos laikraštijoje ir žurnalijoje, jei neimsime domon patriotiško upo ir priešvokietinės antipatijos,— didelių permainų kaip ir neįvyko. Taip dienraščiai, savaitraščiai ir mėnesiniai žurnalai išėdinėja reguliariai. Taip moksliškos ir dailiosios literatos kningos, nors netaip tankiai, kaip taikos laiku, visgi išeina iš po spaudos. Šiuo žvilgsniu karė nedaug tepadarė nuostolių Anglijos literaturai.

Jau kas kita su Francuzijos raštija. Jai padaryta neapmokami nuostoliai. Ir štai koki: Dvidešimt gabių literatų tapo užmušta karės lauke ir daugiau kaip 30 sužeista. Daug įvairių žurnalų paliovė eję, o kningų leidimo amatas tapo veik užmirštas. Dabar Francuzijoje visai mažai teišcina kningų iš po spaudos, nes visi šalies gyventojai užimti kare, todėl jų neperka ir neskaito. Jei kas nuo seno turi kokį literatų veikalą, negali surasti leidėją, kuris jį išleistų, nes mažai kas kningų teperka. Ir taip nuožmus karės dievaitis sustabdė veik visą kulturinį šalies judėjimą.

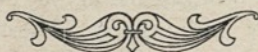
Nelaimingų belgų literatos likimą jau senai žinome, todėl apie tai nėra ką ir sakyti. Šios kitą kart labai kulturingos ir progresyvės šalies gyventojai dabar kovoja tik su bado šmėkla, pugomis ir speigais. Apie dailiąją literaturą, daile, jie netik prie dabartinių aplinkybių negali mąstyti, bet jiems dar yra užginta tai daryti.

Vokiečių laikraščiai ir-gi baisiai nukentėjo nuo karės. Nuo karės pradžios sustojo eję 846 įvairūs laikraščiai. Iš to galime numanyti, kokius baises rezultatus karė gimdo visuose kulturiniuose suogsimuose.

Apie Lietuvoje einančiuosius lietuvių laikraščius jau buvo kalbėta. Neužsimoka apie tai plačiau kalbėti, nes dar neįvyko jokių žymių permainų.

Lietuviai, gelbėkit Lietuvą, remdami L. G. ir A. Fondą. Siųsdami aukas, čekius, money orderius, etc. užrašykite T. Paukščio vardu, Pittston, Pa., ir pasiųskite J. O. Širvydui, 120 Grand str., Brooklyn, N. Y.

Spauda ir Gyvenimas.

Užburtas ratas.—Nenoriu užimti daug brangios magazino vietos bepasakodamas be minties pasakas. Noriu tarti tik kelis žodžius, kurie, manding, apibudins dabartinę Amerikos lietuvių poziciją.

Daug čia gyvenančiųjų lietuvių gyvena čia tik laikinai. Jų visos mintys yra rytuose, tėvynėje. Atvažiavo jie čia tik užsidirbti, pinigų pasiplėšti ir vėl tėvynėn grįžti. Tas nėra peiktinas dalykas. Tukstančiai lietuvių, kadir nemano tėvynėn grįžti bei nemato budų, kaip butų galima grįžti Lietuvon,—vienok daug svajoja apie gimtinę. Čia tik kunas, o visa siela, visas su ja surištas džiaugsmas tuno toli, toli Tėvynėje. Toki asmenys gyvena, tarytum jie butų priversti čia gyventi; gyvena lyg koki belaisviai. Jie yra labai pasyviai ir nenori apie daug-ką mąstyti bei veikti.

Didelė lietuvių dauguma pasirinko Ameriką už savo tėvynę. Sakau didelė, nes aiškiai matome, kiek lietuvių atkeliauja šion šalin, ir kiek maža jų grįžta tėvynėn.

Juk vos keturios dešimtys trys-keturi metai, kaip lietuviai pradėjo keliauti į Ameriką. Nežiūrint į laiko trumpumą, Amerikoje priskaitome lietuvių apie keturis ir pusė, penkis šimtus tukstančių. Reiškia, lietuviai stebėtinai dauginas.

Kadangi lietuviai dauginas Amerikoje, todėl turime atsakyti kelias paklausas bei apsvarstyti nūdieninį savo stovį.

Pirmon vieton priseina klausti, ar mes čia esame tik svečiai, ar pastovūs gyventojai ir šios šalies piliečiai?

Kiekvienas duos maž-daug sekantį atsakymą: Suprantama, mažuma yra svečiais, diduma yra šalies gyventojais. Jeigu dauguma nemanome grįžti tėvynėn, todėl turime apsvarstyti gyvenimo reikalus.

Imkime kadir kolionizavimosi reikalą. Čia turime svarstyti ir išrišti klausimą: ar lietuviams geriau gyventi ir dirbti ant ukių, ar gyventi miestuose, dirbti surukusiose dirbtuvėse ir panešti nemaža vargo?

Lietuviai iš prigimimo yra ukininkais ir šimtmečiai juos riša su ukininkavimu. Žinome, kad Lietuvoje ukininkavimas yra labai primityvis. Amerikon atkeliaęs lietuvis, apsigyvenęs ant ukės, negali pasekmingai vesti konkurenciją su daug prityrusiais ir mokytais šalies ukininkais. Neretai lietuvis-ukininkas skursta ant ukės tik delto, kad nežino, kaip reikia ją atsakančiai vesti. O literatūros, iš kurios toks lietuvis galėtų pasimokyti, kaip ukę vesti,—mes neturime. Taip-pat niekas lietuvių nepamokina ir

to, kaip reikia žemės pirkti. Lietuviai, perskaitę laikraščiuose žemės apgarsinimus ir per laišką užveda su žemės agentais derybas, o galop, tuo pačiu budu, nusiperka žemės. Reiškia, nuperka katę maiše. Tokiam žemės pirkėjui pasitaiko taip, kad jis netik negali gyventi ant nupirktosios žemės, bet ją palikęs da turi bėgti. Toks nelaimingas žmogelis, sukišęs žemės agentų ir jos trustų kišeniuose visus savo sunkiai uždirbtus skatikus, sugrįžęs miestan, keikia apgavikus.

Spauda ir Amerikos lietuviai turi išrišti kolionizavimosi klausimą. Jei pasirodys, kad lietuviams geriau gyventi ant ukių, negu miestuose, tuomet turime laikraščiuose systematiškai varyti kolionizavimosi darbą priekyn, nurodydami lietuviams geriausią žemę ir budus, kaip galima jos įgyti. Tuomet jų neišnaudos agentai. Tuomet jiems nereikės palikti "Dievo valiai" nupirktąsias ukės ir bėgti miestan laimės jieškotų, kas dabar neretai pasitaiko.

Toliau, kuomet mes išrišime klausimą, kad lietuviai čia neatvažiavo tik pinigų pasiplėštų, bet atvažiavo, idant įsteigti naują tėvynę,—tuomet turime išrišti apšvietos ir mokyklų klausimą, tuomet priseis gvildinti ir išrišti organizavimosi klausimą, tada turėsime pasirupinti kooperacijomis ir kitomis visuomeniškomis įstaigomis.

Amerika yra biznio šalis. Paimkime kadir kooperacijos. Jei jų daug turėtume, pelnas eitų mums, o ne žydeliams. Be to, jose galėtų gauti darbo apšviestiesnieji lietuviai ir visuomenės veikėjai. Jie, turėdami pas lietuvius užsiėmimą, dirbtų lietuviams. Nėra abejonės, kad tuomet visas mūsų gyvenimas butų šviesesnis ir tobulesnis. Nūdien daug apsišvietusių lietuvių dirba pas anglus ir šalinasi nuo lietuvių, nes numano, jei ir dirbs lietuviams, užtai jiems nepadėkos, o tik papeiks ir paniekins bei pažemins.

Imkime savaitraščius. Čia atrasime žinių iš Europos, Azijos, Afrikos, Indijų ir kitų šalių; nemaža žinių iš Lietuvos, bet visai mažai arba ir visai nieko iš Amerikos lietuvių gyvenimo. Rods, kad tie laikraščiai tarnauja visam pasauliui, bet tik ne Amerikos lietuviams. Juos gi skaito veik vieni Amerikos lietuviai. Beje korespondencijos, kurias rašo toki žmonės, kurie neatsako už žinių teisingumą, užima Amerikos lietuvių laikraštijoje nemaža vietos. Tokios korespondencijos veik neturi vertės, nes joms netiki apsišvietę žmonės. Jei čia gyvena 450—500,000 lietuvių, tai aišku, kad jie turi nemaža savų reikalų;

tarp jų apsiereiškia šio-k toks judėjimas ir įvyksta net stambių nuotikių, bet ar Amerikos lietuvių laikraščiai apie tai rašo?—Mažai, visai mažai. Kuomet Lietuvoje išeinantieji lietuvių laikraščiai pakartoja tik *tulas* žinias, kurios paliečia Am. lietuvius, Am. lietuvių laikraščiai pašvenčia net vieną-du puslapiu žinioms iš Lietuvos. Rods nuo jų Amerikos lietuviams šilčiau. Visai nesakau, kad Amerikos lietuvių laikraščiai turi nesekti Lietuvoje stambesnius apsiereiškimus ir nepaduoti Am. lietuvių žiniai stambesnius tarp Lietuvoje gyvenančiųjų įvykius atsitikimus. Jie gali tai daryti, pašvęsdami savaitraščio špaltą-antrą, bet ne puslapį-antrą.

Tatai išlipkime iš "užburto rato." Supraskime, kad daugumos Amerikoje gyvenančiųjų lietuvių Amerika yra tėvynė. Kelkime įvairius klausimus, kurie paliečia Amerikos lietuvius. Gerinkime savo buvį ir darykime savo gyvenimą sąmoningesniu. Rupinkimės, kad čia gyvenantieji lietuviai kiltų medžiagiškai ir doriškai. Bukime pavyzdingais šalies piliečiais ir gerais tėvynainiais. Auklėkime suaugusiuosius, idant jie nekeiktų savo motinas už tai, kam juos lietuviams pagimdė. Auklėkime priaugančiąją kartą taip, idant ji nesišalintų ir nebėgtų nuo lietuvių.—Šie ir šimtai panašių dalykų turėtų rūpėti Amerikos lietuvių laikraščiams kuodaugiausia. Ir dar kartą sakau, laikraštinkai, išlipkime iš "užburto rato" ir aktyviškiau rupinkimės Amerikos lietuvių gyvenimu ir reikalais.

Gal šis mano balsas praskambės pro laikraštinkų ir visuomenės veikėjų ausis, nepadarydamas žymesnio įspūdžio, kaip jau yra daug kartų atsitikę. Vienok supratlyvesni žmonės ir net tuli inteligentai-profesionalistai sako, kad Amerikos lietuvių laikraščiai mažai teatreipia domos į čia gyvenančiuosius lietuvius ir mažai tesirupina jų reikalais. Vienas daktaras, išsikalbėjęs apie Amerikos lietuvių reikalus ir laikraštiją pasakė, girdi, "grinoriai," kuriems ši šalis ir žmonių reikalai yra svetimi, redaguoja laikraščius, tai, girdi, ko daugiau galima nuo jų reikalauti. Galime į šį balsą neatkreipti domos, vienok neužmirškime, kad tai yra dalykus suprantančio daktaro protestas prieš tuos laikraščius, kurie pašvenčia špaltas ir net puslapius žinioms iš Lietuvos, o apie Amerikos lietuvių reikalus bei tarp Amerikos lietuvių įvykusius stambesnius nuotikius įdeda vieną-antrą kartais visai nevykusiai parašytą ir redaktoriaus "su-fabriquotą" korespondenciją. To užtenka. Kur editorialai? Kur nauji sumanymai?

* * *

"Dideli išradimai padaryti išnetyčių."—*Lietuvos* "Pašnekėlių Kämpelio" vedėjas svarsto tuos išradimus, kurie, pasak jo, buvo padaryti "išnetyčių." Ir galop prieina prie to, buk Newtonas "išnetyčių" suradęs gravitacijos tiesas, Bacon'as (1214—1294) "iš-

netyčių" išrado paraką, Edisonas "išnetyčių" išrado gramofoną, dr. Welsbachas taip-pat "netyčiomis" išrado gazinę liampą, vokietis-mokslininkas betyrinėdamas elektrą, ir-gi "netyčiomis" išrado bevielį telegrafą.

Ir kur-gi, tų "netyčiomis" išrastų daiktų galima priskaityti, kiek kam patinka, kad ir tukstančius. Tik bėda tame, jog kuomet arčiau pastudijuojame tuos "netyčiomis" išrastus ir atrastus daiktus suprantame, kad juos išrado ne koki nežinėliai, bet tuose dalykuose specialistai.

Bepigu buvo Baconui išrasti paraką, nes jis buvo tuolaik vienas geriausių chemikų. Jis netik "netyčiomis" išrado paraką, bet taip-pat "netyčiomis," tik žinodamas, ką daro, išrado daug kitokių dalykų.

Ir Newtonas, neapibudinamai geniališkas matematikas ir mokslininkas, be abejo, galėjo "netyčiomis" surasti ir išrišti gravitacijos tiesas. Ir ko čia dar stebėtis, kad jam, bunant specialistu toje šakoje, pasisekė, ir dar "netyčiomis," tik apie tai mąstant, išrišti vieną sunkiausiųjų problemų.

Suprantama, nēr ko stebėtis, kad Edisonas "netyčiomis" išrado gramofoną. O gal jis "netyčiomis" padarė net apie *aštuonis šimtus* įvairių išradimų. Bet antrą vertus ir nēr ko stebėtis, kad Edisonui pasitaikė ką-nors "išnetyčių" išrasti. Juk jis yra vienas didžiausiųjų elektros žinovų ir išradėjų.

Kaip rašytojas *negali* išnetyčių parašyti gerą veikalą, kaip skulptorius *negali* išnetyčių padirbti dailų stovylą, kaip piešėjas *negali* išnetyčių nupiešti dailų paveikslą,—taip mokslininkai bei išradėjai *nieko* išnetyčių neišrado, nē neatrado. Tas aišku tiems, kurie nors kiek pažįsta gamtos mokslų istoriją. Kartais pasitaiko tik akilai vištai išnetyčių grudą rasti. Tai ir viskas.

Mokslininkai ir matematikai pirmiau pasidaro planus, o tik tada dirba. Žodžiu, pirmiau nusimano, *kaip* reikia darbą dirbti, o *tik* tada jį dirba. Berods turėtų tai žinoti ir tokio rimto laikraščio—*Lietuvos*—"Pašnekėlių Kämpelio" vedėjas.

* * *

Fondai.—Iš vėliausiai laikraščiuose paskelbto L. G. ir A. F. finansų sekretoriaus raporto sužinome, kad šiuose dviejuose fonduose yra \$3,344.05. Kiek socialistai ir klerikalai turi aukų Lietuvoje nuo karės nukentėjusiems šelpti—nežinome, nes *Lais. Minties* Redakcija negauna nē socialistiškų (išimant *Laisvę* ir *Dilgėles*), nē klerikališkų laikraščių.

* * *

Negirdėta laikraščių etika.—Dabar yra apie laikraštinę etiką kalbėjimo periodas. Amerikos lietuvių laikraštija pergyveno "afidavitų" periodą, pergyveno šnipų periodą, taip-pat pergyveno chamizmo periodą,

o dabar, ačiu dievams, esame laikraštinių etikos periode.

Jaunoji Lietuva, kuri atkartojė iš tų savaitraščių tuos šmeižtus, kuriais tuli laikraščiai "baltino" savo neva priešus. Ilgainiui pasirodė, kad tie šmeižtai, tai tik redaktorių išmislas, ir ji, "J. L.," turėjo atšaukti visą tai, ką buvo pakartojusi iš savaitraščių. Ką ji, pridėjusi ilgoką nusiskundimą ir papeikimą, padarė:

Nėra smagu pirmiau prirašyti visokių sensacijų, o paskui jas atšaukti. Vienok tie, kurie pilnai tiki Amerikos lietuvių laikraščių kad ir editorialams, retkarčiais turi, jei nori būti tikrais žmonėmis, taip pasielgti.

Suprantama, jei tas atsitiktų rimtoje amerikiečių, anglų, francuzų bei vokiečių spaudoje, būtų ištikrųjų keista. Jei panašūs išmisalai, kokiais pastaraisiais laikais mūsų rimtoji spauda pasižymėjo, įvyktų rusų spaudoje,—nebutų ko stebėtis. Jeigu toki dalykai įvyksta mūsų—ir dar amerikiečių—spaudoje,—visai nėra ko stebėtis.

Jei t. v. editorialų rašytojai drįsta savo priešą pravardžiuoti "vėžiu," "vienybe liežuvininkų," "kaku," "kuma," "asilu," "mazgote," etc., etc.; jeigu editorialų rašytoja, išdrįsta savo priešus-laikraščius vadinti "trampu," "plepute," etc., tai kaip galime jų editorialams tikėti, kaip neklaidingiems.

Pas Amerikos lietuvių-laikraštinių yra išsidirbusi tokia nuomonė: rėk kuodaugiausia visai neatsižvelgdamas, ar tas riksmas yra teisingas.

P-as A. Rimka turbūt dar nepažįsta mūsų laikraštinių psichologijos, kad jų paduotoms žinioms-sensacijoms—šmeižtams, taip greit tiki. Kurie Amerikoje išgyvena 3—4 metus ir seka laikraščius, tie su tuo apsiranta ir netiki tokiems "didvyriškiems" žygiams, kuriais pasižymi tuli laikraščiai, tol, kol neįstiria tikro dalykų stovio.

* *

Lietuvoje.—P-as St. Miliauskas rašo *Tėvynėje*:

"Buvau sužeistas į ranką. Gydžiausi Rygoje ir paskui, pagijęs, teiravaus pas Rygos lietuvių apie Lietuvos reikalų padėjimą. Nieko iš jų negalėjau patirti. Bet daug ko patyriau važiuodamas kelis sykius per Lietuvą.*** Laikraščiai, nežiurėdami nieko, užpildinėja vieni ant kitų, ypač tuo pasižymi vilniškė *Viltis*, tikroji sesuo amerikietiškos *Žvaigždės*. Ji vis nori pirmininkauti visur. Žmonės, kaip išmano, taip ir tiki... Bet mūsų nelaimingoje tautoje drauge su tikėjimu įsigalėjo ir klerikalizmas... Jam nerupi Lietuvos žmonių apšvietimas. Del jo Lietuva gali būti tamsi, kaip ir buvusi, lietuviai neprivalą jausties savos šalies piliečiais, nekilonjančiais kepurės prieš kunigus ir ponus... Tas baurus vergiškumo paprotys nesumažėjo mūsų tėvynėje, bet dar eina platin ir tvirtyn... Iš lietuvių dar uoliau daroma vergus.*** Jei galėčiau, šimtą kanuolių paleisčiau į tą lietuvių dvasios verginimą... Kaip aš geisčiau, kad lietuvis ir Lietuvoje būtų laisvas, prakilnus, nemokąs lenkti nugarą, laižyti rankas, kurios gal šimtą kartų yra purvinesnės už tą, kurs jas laižo..."

Aiškiausiai pasako, kaip dar tvirtai laikosi klerikalizmas Lietuvoje. O podraug su juo laikosi ir tamsumas, prietarai, burtai.

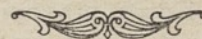
Gal kas pasakys, kad klerikalai rupinasi žmonių apšvietą nemažiau už neklerikalus. Į tai atsakysime: jie rupinos lietuviais ir švietė juos per penkis šimtus metų, bet lietuviai, nors pusėtinai gabūs moksle, kaip buvo tamsūs, prietaringi, taip, tik su mažu išėmimu, yra.

* *

"Anarchistai."—Pastaraisiais laikais didysis New Yorkas labai pagarsėjo "anarchistais." Mat čia tapo susektas anarchistų suokalbis. Jie, anarchistai, manė pirmiausiai išgriauti bažnyčią, užmušti apie 800 asmenų ir toliau užmušti kelis milionierius ir pradėti plėšti bankus.

Šiuos anarchistų planus susekė ir policijai išdavė policijos šnipas—italas Paglioni, kuris irgi prigulėjo prie anarchistų kuopos ir prigelbėjo jiems išdirbti planus. Kuomet planai jau buvo išdirbti ir anarchistai norėjo pradėti darbą, tuomet policija juos suareštavo.

Iš to galime numanyti, kad čia nebuvo tikrų anarchistų, o tik neišmanėlių ir nesubrendėlių darbas. Tiesiog gailėtis reikia, kad draugijoje randas tokių nenaudėlių, kurie kėsinas ant kitų žmonių gyvasčių.

Skaitytojams Žodis.

Tiems gerb. skaitytojams, kurių prenumerata už *Laisvąją Mintį* jau išsibaigė, ir kuriems savu laiku apie tai pranešime, šio "L. M." numerio nesuuntėme.

Mes vis geriname *Laisvąją Mintį* ir ilgainiui ji pasirodys tokiu laikraščiu, kuris tiks ir inteligentui ir darbininkui.

Jau iki valiai laikraštinę dirvą teršė visoki doriškai susibankrutiję profanai. Muns, amerikiečiams, kaipo kulturingiems žmonėms, yra labai pageidaujami rimti ir pažangūs laikraščiai, kurie rimtai žiuri Amerikos lietuvių gyvenimą. *Laisvoji Mintis* ir toliau tarnaus ne praėjusiems šimtmečiams, bet dabar gyvenantiems Am. lietuviams. Dėsime laikraštinių stambių žinių, kurios paliečia netik Amerikos lietuvius, bet, aplamai, šią šalį.

Širdingai kviečiame visus lietuvius, kurie myli rimtus laikraščius ir ne falsifikuotą apšvietą, užsirašyti, skaityti ir platinti *Laisvąją Mintį*.

"L. M." Administracija.

Kiekvieno mokančio skaityti lietuvių yra neatbutina pareiga skaityti ir platinti sekancius raštus:

Lietuvių Tauta Senovėje ir šiandien, yra rimčiausias ir didžiausias istoriškas veikalas lietuvių kalboje, kurį kiekvienas lietuvis turi neatbutinai perskaityti. Parašė Dr. J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50. Visi trys tomai	\$4.50	Dievo Piktadarystė, parašė Sabastijonas Faure.10
Spėka ir Medega, kas nori apsipazinti su gamtos pamatiniais įstatymais ir medžiaga, teskaito šią kningą. Kaina be apdarų \$1.50; apdaryta	\$2.00	Politiškoji Ekonomija, kningelė, kurią kiekvienas darbininkas ir pramonininkas turi perskaityti. Pagal d-ą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauskas.25
Inkvizicija, labai žingeidi ir tikrais faktais paremta, Kn. V. Dembskio parašyta, kninga. Kiekvienam reikia ją perskaityti. Kaina	\$1.25	Tabakas, kaip jis žmonėms kenkia. Liaukime Rukę! yra nauja ir pamokanti kningelė. Kaina10
Kankintiniai ir kankintojai už mokslą, kas nori žinoti tikrą teisybę, kaip kitą kart mokslininkai buvo kankinami, lai perskaito šią labai žingeidžią kningelę. Kaina	\$1.00	Lietuviai Amerikoje sutrauka D-ro J. Šliupo kalbos laikytos 5 dieną birželio, 1910 mete, Chicagos mieste.10
Iš Ko Kyla Melai ir skriaudos žmonniroje? Kiekvienas privalo perskaityti. Kaina75	Mažoji arba Prusiškoji Lietuva 19 šimtmetyje, parašė D-ras J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinys.10
Tikri ir netikri šventieji, labai akyva kningelė.25	Kun. Vienožinskis ir jo dainos; tai kningelė, kurioje žingeidžiai nupiešta didžiausio mūsų poeto-lyriko gyvenimas, charakteris ir jo dainos. Parašė Kl. Jurgelionis.10
Kaip Maskolija Persekiojo Lietuvą, čia daug išreikšta teisingų minčių apie maskolius ir nelaimingą Lietuvą. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" papiešė Kun. V. Dembskis.10	D-ro J. Šliupo Paveikslas.10
Kaip geriausiai Laidoti Numirėlį, įdomi ir moksliška kningelė. Piešinys D-ro L. Wahlan iš angliško išguldė Kun. V. Dembskis.10	Išganymas Vargdieno.25
Ar Vyskupas Valančius Nebuvo Viliugiu Lietuvystės? Labai naudinga kningelė. Parašė Kun. V. Dembskis. Kaina15	Imtynės Varguolių su Bagočiais.10
Užmušimas Caro Aleksandro II, parašė Jonas Gražys. .15		Lietuviai, Ar Geras Keliais žengiamo Priekyn? Yra tai nuoširdus atsikreipimas į lietuvius. Kiekvienas, kuris perskaitys kningelę, nesakys, kad veltai laiką praleidęs.15
Maskolių Naguose. Tikras atsitikimas, atpasakotas D-ro J. Šliupo. Knigėlė verta perskaitymo.10	Vienakis.5
		Koks Privalo Buti Vaikų Auginimas ir Auklėjimas, šią kningelę turi perskaityti netik tie, kurie augina vaikus, bet ir tie, kurie nori žinoti, kaip privalo buti vaikai auginami, idant jie išaugtų dorais žmonėmis. Parašė D-ras J. Šliupas25
		Reikalingi agentai čia surašytų kningų platinimui. Perkupčiams duodame gerą nuošimtį. Su visokiais reikalais kreipkitės,	

"LAISVOJI MINTIS"

2627 Calumet Avenue,

Chicago, Illinois

arba

DR. J. ŠLIUPAS,

1419 N. Main Street,

Scranton, Pa.

Namas be kningos, tai mokykla be mokytojaus.

Laisvoji Mintis FREEDOM OF THOUGHT

A popular scientific monthly in the Lithuanian Language.

Published by Zigmund Vitkauskas.

Subscription rate in U. S.

One year	\$2.00
Six months	1.00
Single copy	20c.

Advertising rates on application.

All communications should be addressed:

"LAISVOJI MINTIS"
2627 Calumet Ave., Chicago, Ill.

Laisvoji Mintis,

mėnesinis mokslo, politikos, literatūros ir dailės laikraštis, leidžiamas Zig. Vitkausko.

Kaina metams	\$2.00
Pusei metų	1.00
Pavienis numeris	20c.

Užsieniuose

Kaina metams	\$2.50
Pusei metų	1.25

Visokiuose reikaluose rašykite:

"LAISVOJI MINTIS"
2627 Calumet Ave., Chicago, Ill.